

ІДЕНТИЧНІСТЬ

ФРОНТОВІ
ЩОДЕННИКИ

стор. 5

МИТЬ
ПОЕЗІЇ

ВІРШІ
З ВІЙНИ

стор. 11

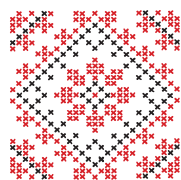
СТОРІНКИ
ІСТОРІЇ

СВІДОК
ТЕРОРУ

стор. 14

cultua.media

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№18 | 5 травня 2017

загальнодержавна українська газета

ISSN 2519-4429

**ПОРТАЛ
ПАМ'ЯТНИХ
МІСЦЬ**

стор. 8-10

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2017 РІК: 3 МІСЯЦІ - 59,81 ГРН; 6 МІСЯЦІВ - 138,54 ГРН

Меморіал жертвам голокосту в Берліні. Фото Зорія ФАЙНА

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ АНІМАЦІЇ

Міністр культури України Євген Нищук зустрівся з представниками Української анімаційної асоціації. А саме – з авторами короткометражного анімаційного фільму «Кобзар 2015»: художником-мультиплікатором Дмитром Лісенбартом, автором сценарію мультфільму Максимом Прасоловим та продюсером анімаційної студії «Червоний собак» Оленою Голубевою.

Під час зустрічі обговорили питання повноцінного використання ресурсу та потенціалу української анімації, проблеми розвитку вітчизняного ринку анімації та надання державної підтримки мультфільмам українського виробництва, зокрема, можливості отримання грантів на створення короткометражної та повнометражної анімаційної продукції.

«Сьогодні креативні індустрії в Україні тільки починають розвиватися на повну силу, тому ми прагнемо просувати вітчизняну анімаційну продукцію, яка є однією з найперспективніших в українській культурі в цьому напрямку. І ми маємо чимало ідей, які зацікавлять європейського споживача», – сказав Максим Прасолов.

Євген Нищук відзначив важливість розвитку вітчизняної анімації, а також її роль у промоції та популяризації української культури. Він зауважив, що для повноцінної підтримки державою виробництва мультфільмів потрібно розробити детальну програму розвитку таких проектів.

«Справді, промоція анімаційного мистецтва зараз дуже на часі. Існує багато грантів, за допомогою яких можливо отримати ресурси на підтримку анімаційних проектів, зокрема, і програма ЄС «Креативна Європа». У нещодавньому підписаному законі про дер-

жавну підтримку кінематографії передбачається надання бюджетних коштів, але за умови детально сформованої програми розвитку», – сказав міністр культури.

Також на зустріч обговорили можливості впровадження анімаційного мистецтва в культурну та освітню галузі, створення умов для навчання майбутніх художників-аніматорів та матеріально-технічне забезпечення студій анімації.

Свою чергою, аніматори розповіли про особливості створення проекту «Кобзар 2015», який за короткий час та лише у форматі оприлюдненого тизеру на 30 секунд – викликав надзвичайний інтерес у глядача.

Нагадаємо, що короткометражний (6,5 хвилин) анімаційний фільм «Кобзар 2015» став одним із переможців Четвертого конкурсного відбору Держкіно і вироблявся за державної підтримки. Екшн-драма створена за мотивами поезії Тараса Шевченка «За байраком байрак» з циклу «В казематі». За допомогою сучасної аудіовізуальної мови фільм демонструє інший, «свіжий» погляд на творчість Великого Кобзаря. Режисером мультфільму є Богдан Шевченко, автором сценарію – Максим Прасолов, головний художник проекту – Олексій Чебикін. Композитором став Антон Байбаков, аніматором та супервайзером зі спецефектів – Дмитро Луценко. Виробництво картини здійснила кіностудія «Українафільм» спільно зі студією «Барабан». Загальна вартість виробництва становить 913,5 тис. грн, з них за рахунок Держкіно – 599,8 тис. грн.

Прем'єра анімаційного фільму «Кобзар 2015» запланована на 5 травня 2017 року – під час фестивалю Kyiv Comic Con.

Прес-служба Мінкультури

*Перед людьми і честю звітувати
За кожне слово з власного пера...*

Борис Олійник

У неділю, 30 квітня близько опівдня на 82-ому році життя після важкої та тривалої хвороби помер видатний український поет Борис Олійник.

Поет Борис Ілліч Олійника в українській культурі, політиці та соціумі унікальний. Його по праву можна назвати совістю українського народу. За останні десятиліття про Бориса Ілліча написано достатньо досліджень, нарисів, у нього вийшло друком чимало книжок, твори автора у перекладах різними мовами світу знайшли нових прихильників у багатьох кутках нашої планети.

Борис Ілліч Олійник – дійсний член Національної академії наук України та Міжнародної головної Полтавської академії, почесний голова Полтавського земляцтва, почесний громадянин Києва, Канева і рідних Нових Санжар, Герой України.

Борис Олійник – лауреат Державної премії СРСР (1975), Державної премії України імені Т.Г.Шевченка (1983), республіканської премії імені М. Островського (1964), міжнародних премій імені Г. Сковороди (1994), «Дружба» (1997), югославської премії «Рицарське перо» (1998), Міжнародної премії імені М. Шолохова (2001).

Незважаючи на свої високі регалії, Борис Ілліч не втратив людяності і доброзичливості, глибокої шани до простих співвітчизників, залишаючись

Чоловіча стриманість? Але ж можна говорити про святу людину усіма барвами даної тобі з дитинства мови, усім життям, не тільки твоїм, а й життям твого народу. Як говорив про матір у своєму поетичному слові Борис Олійник. Упевнені, навіть і тоді неможливо передати все, що переповнює й бентежить душу, незабутні синівські почуття. Просто дивно, яка ніжна, багаторушна акустика охоплює інтимні твори Бориса Олійника: від інтимної соціальної лірики до високохудожньої соціальної балади. І безумовно, виміром поетичної довершеності творів митця, зрештою, постає висока духовність і висока мораль простої людини. В творчості Бориса Олійника немає надуманої поезії. У його слові прivalує близька до народних джерел поезія

ФОРМУЛА ВІЧНОЇ ПОЕЗІЇ

Популярність видатного поета набула всесвітнього масштабу. У світовому контексті уявити сьогодні українську літературу без поета-академіка Бориса Олійника неможливо. А сучасну українську культуру і взагалі без її багаторічного повпреда, голови Українського фонду культури за межами нашої країни ніхто не бачить. Ім'я Бориса Олійника стало символом української культури другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Він є автором понад півсотні книг віршів, поем, есе, публіцистики, що виходили друком в Україні, в усіх республіках колишнього СРСР, перекладалися багатьма мовами світу. Він – один із фундаторів Українського фонду культури, який упродовж трьох десятиліть, починаючи з 1987 року і до останніх днів, очолював на громадських засадах. Із 2010 до 2016 рр. – голова Комітету з Національних премій імені Т. Г. Шевченка.

мудрою і доступною в побуті людиною.

У кожного на величезній землі є своя мала батьківщина, є село, будинок у селі, або є міська вулиця, де він ріс. Для будь-кого з нас ті найдорожчі місця освячені любов'ю і теплою материнського серця. Тому серед багатьох, так би мовити, вічних у літературі тем, тема матері, тема праці на землі була найдорожчою для митця. Особливо яскраво це відчувається в слові Бориса Олійника, у його безперервному спілкуванні через вірші з мільйонами читачів. Його поетичне слово визріло з національних коренів почуття великої синівської любові до рідної землі й піднялося з материнської колоски до висот материнської душі.

Зверніть увагу, багато письменників, особливо чоловіків, про матір говорять лаконічно, окресливши людські почуття кількома душевними словами. Що це?

художніх образів і мудрих висловлювань. Олійник напрочуд тонко відчував серцем глибину поетичної думки і мислив так, як відчував. Треба віддати належне філософській ліриці поета, яка віддзеркалює його духовний світ, піднімає до життєвих висот справжні стосунки і вічні теми нашого існування. І тут не можна не згадати численні ліричні твори митця, переповнені почуттями закоханих сердець, творчість, оптимістично-піднесені на вічну тему продовження життя.

Проте рівнозначною до любовної лірики у творчості Бориса Ілліча виступала і громадянська лірика, яка має свій неповторний голос. Адже Борис Олійник – народний поет і головним для нього завжди була поезія в усіх її ритмах і жанрових спектрах.

Світла пам'ять!

Правління Українського фонду культури
Редакція газети «Культура і життя»

ТРИДЦЯТЬ РОКІВ ДОБРОЧИНСТВА

Український фонд культури відзначив своє 30-ліття. Урочистості відбулися у Київському міському будинку вчителя. Продовжилося святкування у приміщенні організації на Липській.

Світлана СОКОЛОВА

Цей день запам'ятався великою кількістю щирих вітань на адресу славнозвісної неурядової добродійної організації та натхненних виступів митців – активістів та прихильників фонду. Були озвучені вітальні слова від Президента України Петра Порошенка, київського міського голови Віталія Кличка, Міністерства культури України, Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності та ін.

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет сказав: «Хочу від імені Української православної церкви Київського патріархату привітати всіх українців, які служать відродженню української культури, що за роки поневолення України була за-

Ювілей фонду вшанував Філарет

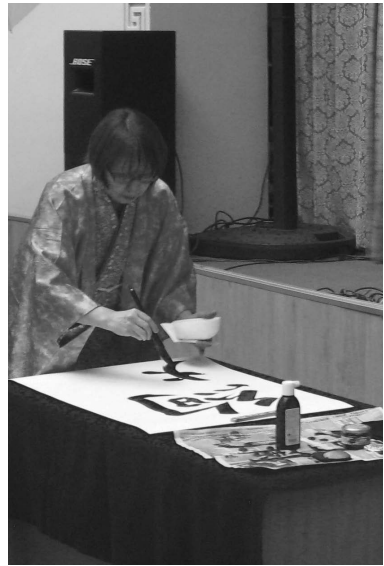
Фото: Українформу

гальмована. І зараз, якщо хочемо розвивати її, нам треба захистити нашу державу, аби не служити іншим. Ми віримо, що Господь убереже нас від агресора». Патріарх вручив від імені Української православної церкви нагороди достойним синам України – активістам Українського фонду культури.

Олександр Омельченко, голова КМДА 1996–2006 років продовжив думку: «Відроджувати треба втрачене: українську пісню, танок, вишиванку та писанку; українські національні заклади. У нас є мова, Конституція України, кордон, ми повинні захистити українську землю». Звернув увагу колишній високопосадовець і на відсутність у залі відповідальних осіб з Адміністрації Президента України, Міністерства культури України, Київської міської державної адміністрації, які мали б особисто вшанувати таку поважну організацію.

Нобуко Оморі, віце-директор Культурного центру «Сан» (Японія) прямо перед глядачами намалювала ієрогліф, який означає «чудовий, обожнений, гарний». Такі відчуття у японців викликав Український фонд культури. Заступник голови фонду, військовий журналіст, письменник, підполковник Анатолій Гай наголосив: «На Східному фронті музи не мовчать. У війська приїздять письменники, композитори, співаки, художники». Враженнями також поділилися учасники АТО, представники Державної прикордонної служби та інші гості.

У концерті взяли участь і знані митці, і молоді, серед яких – лауреати конкурсу «Нові імена України». Заслужений працівник культури України, керівник «Мистецького спецназу» Українського фонду культури Зоя Ружин із гордістю представляла його учасників: ансамбль української музики «Дніпро», народного артиста України, Шевченківського лауреата Олесь Харченка, заслуженого артиста України Віктора Кавуна та співачку Ганну Солоничну. Їх, як і решту учасників концерту – народних артистів України Олександра Василенка, Світлану Мирводу; дует Каріні Карасьової (заслужена

Нобуко Оморі намалювала ієрогліф-комплімент фонду

Вітання від полтавців. Слово має Олександра Сидоренко

Президент України

Колективу
Всеукраїнської благодійної організації
"Український фонд культури"

Шановні друзі!

Прийміть сердечні вітання з нагоди 30-річчя від дня створення Українського фонду культури.

Високо ціную ваш внесок у збереження національного культурного надбання, популяризацію народних звичаїв, розвиток сучасного мистецтва та консолідацію українців.

Завдяки реалізації добродійних програм і проектів, підтримці обдарованої молоді фонд став авторитетним осередком, діяльність якого сприяє міжкультурному діалогу та суспільній згоді.

Зичу вам міцного здоров'я, благополуччя та нових здобутків в ім'я України.

Петро ПОРОШЕНКО

Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності щиро вітає Український фонд культури з першим 30-літтю діяльності

Український фонд культури з 1987 року вписав безліч світлих шляхетних сторінок до культурного літопису нашого народу, заклав потужну основу до підмурівку його освіченості й національної гідності. За насиченістю вікопомними подіями ці 30 років – епоха гідна цілого століття.

Діяльність фонду як неурядової добродійної організації на ниві збереження та примноження наших духовних надбань є без сумніву значущою.

Культурологічні добродійні проекти фонду, як-от довгострокові програми, фестивалі, концерти, творчі зустрічі, виставки творів художників і майстрів народного мистецтва, наукові конференції, спорудження пам'яників, надання матеріальної та організаційно-творчої підтримки українській молоді, упродовж багатьох років сприяли залученню громадян України до збереження культурно-мистецької спадщини українського народу, до вивчення та популяризації творчої спадщини видатних українців, пошануванню пам'ятних місць, поверненню до України культурних та історичних цінностей, які з різних причин опинились поза її межами.

Бажаю Українському фонду культури наснаги для невтомної праці, нових вагомих здобутків і процвітання, а його працівникам міцного здоров'я, миру і добра на довгі роки!

артистка України) і Олександра Швидкого; заслужених діячів мистецтв України Вікторію та Валентина Касьянович; артиста Андрія Івашкевичуса, а також Камерний дівочий хор КССМШ-інтернату імені М. Лисенка та інших митців – присутні нагородили оплесками і вигуками «Браво!»

Багатьом сподобалося виконання співаками пісень на вірші Бориса Олійника, Олександра Бакуменка, Дмитра Луценка, Миколи Луківа та Вадима Крищенко, а також моновістава за поемою Бориса Олійника «Трубить Трубіж» від актора і режисера з Тернополя Миколи Булата.

На порозі рабства опинилися артисти театральних культурних закладів у зв'язку з ухваленням Закону 95-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних і комунальних закладів культури».

Олександр ТАРАСОВ

Закон, «протягнутий» до парламенту народними депутатами Сергієм Тарутою, Миколою Княжицьким, Марією Матіос та Іриною Подоляк за сумнівною процедурою (тричі ставився на голосування, бо не набрав потрібної кількості голосів народних обранців), перетворює діячів мистецтва, на їхню думку, на безправних «кріпаків»...

«ВРАНЦІ РОБЛЮ БУТЕРБРОД – ЗРАЗУ ДУМКА: ЯК НАРОД?..»

Тривалий час Уряд думає, як же покращити нелегке життя артистів. Думає-гадає та нарешті вигадає провести реформу культурної сфери. І почати її мали з керівників закладів – шляхом запровадження контрактної форми роботи та проведення конкурсного відбору, з метою очищення управлінських рядів від непрофесіоналізму. В цьому не було б нічого поганого, якби обмежились лише «топ-менеджерами» від культури. Однак кожному «паніччу» треба мати своїх «кріпаків». І як же це зробити? Просто – запровадити систему короткострокових контрактів від одного до трьох років. І ось на світ Божий з'являється закон, який повністю позбавляє митців права працювати, як нормальні люди, – безстроково.

«Ухвалюючи 95-VIII, законодавець поставив усіх артистів під загрозу втрати роботи. Бо введення контракту передбачено, а умови, за якими трудовий договір буде укладатись із кимось на рік, а з кимось на три, – ні. Це дає адміністрації безмежний простір для

Петро Чуприна

КУЛЬТУРА НА ПОРОЗІ РАБСТВА

зловживань. У працівника завжди є тільки один вибір: підписати контракт на рік-півтора або бути звільненим», – розповідає Віра Корнілова, голова первинного осередку ВППУ в Національній опері України імені Т. Шевченка.

Протилежну думку має генеральний директор Національної опери Петро Чуприна: «Закон – один для всіх. Маю п'ятирічний контракт, який закінчується через рік. Потім, як усі, буду проходити конкурс й переукладати угоду. У Нацопері працює близько сотні пенсіонерів. Потрібно омолоджувати колектив, тому працівникам визначили мінімальний термін контракту».

Простіше кажучи, якщо мене звільнять, то хай зі мною звільняться й усі працівники... Схоже на класику японського жанру: «господар» знеславився – всі самураї роблять собі характері. Тільки ми не в Японії і не в середньовіччі... Градус соціальної напруги серед митців стрімко зріс. Почались протести, більш як тисяча артистів підписали звернення до Президента України Петра Порошенка, Кабінету Міністрів України, народних депутатів України з вимогою скасувати закон. Почалась і репресія проти незгодних із

«покріпаченням». Віру Корнілову звільнили з роботи за відмову підписати шістнадцятимісячний контракт.

Водночас міністр культури Євген Нищук на офіційному сайті Міністерства запевняє: «Я сам, як представник і Уряду, і мистецького середовища, не з чуток розумію актуальність вирішення питань щодо впровадження контрактної форми. Тому хочу запевнити: усі рішення, які ухвалюватимуться, будуть максимально виваженими та досягатимуться у нашій спільній співпраці – держави, митців, профспілок, територіальних громад та громадського сектору».

Тільки виваженості, як і співпраці з незалежними профспілками та громадськістю, чомусь не спостерігається...

У БІЙ ІДУТЬ ЛИШЕ ПРОФСПІЛЧАНІ ТА НАУКОВЦІ!

Поки Мінкульт імітував занепокоєність, профспілки почали боротьбу. ВППУ в Національній опері України імені Т. Шевченка звернулася до Інституту держави і права імені В. Корецького НАН України з проханням провести правову експертизу закону про контракти. Науковців просили дати відповідь на питання: «Чи містить Закон № 95-VIII звуження прав і свобод людини?» та «Чи поширюються норми Закону № 95-VIII на правовідносини, які виникли до набуття ним чинності?» Друге питання безпосередньо стосується того, чи мають право керівники змушувати артистів переходити з безстрокових трудових договорів на контракт.

«У доктрині трудового права загальноновизнаним є принцип стабільності трудових відносин. Працівники укладають трудовий договір для того, щоб мати постійне джерело засобів для власного існування і своєї сім'ї, – аналізує закон в експертному висновку доктор юридичних наук, професор, академік

НАПрН України Н. Оніщенко. – Саме тому, за загальним правилом, трудовий договір укладається на невизначений термін. Закон віддає перевагу такого виду договорам. Оскільки строк контракту є однією з його умов, то контракт – це завжди строковий договір. З огляду на цю обставину та зважаючи на принцип стабільності трудових правовідносин і загальне правило (ч. 2 ст. 23 КЗпП) щодо укладання трудового договору на невизначений термін, трудовий контракт можна вважати угодою, що у своїй основі погіршує правове становище працівника, адже працівники стають заручниками строку».

Відповідаючи на перше питання, науковець робить однозначний висновок, що Закон № 955–

науковці Національного юридичного університету імені Я. Мудрого, Київського національного університету імені Т. Шевченка.

КИШЕНЬКОВЕ ПРАВОСУДДЯ, АБО КОМУ СЛУЖИТЬ КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД?

Діячі культури звернулися до уповноваженого ВР з прав людини Валерії Лутковської. 26.01.2017 року пані Лутковська вносить до Конституційного Суду подання. У своєму зверненні омбудсмен просить визнати неконституційними дискримінаційні положення Закону № 955-VIII. Омбудсмен зазначає, що закон підриває стабільність рівня зайнятості у відповідній сфері, ставить працівника у повну залежність від волі

Євген Нищук

VIII порушує ст. 22 Конституції України – принцип недопустимості звуження змісту й обсягу прав та свобод людини при ухваленні нових законів. Також він вважає, що закон є дискримінаційним і порушує право на працю (ст. 24, ст. 43 Конституції України). Щодо другого питання – професор Оніщенко зазначив: контракт має укладатись виключно з тими, хто працевлаштовується з моменту набрання законом чинності, тобто з 24.02.2016 року. Примушування творчих працівників театрів переходити на контракт є протизаконним. До аналогічних висновків дійшли й

роботодавця – щодо продовження дії трудового договору. Влада створює підґрунтя для порушення з боку адміністрації прав працівника на захист, гідні умови праці, рівні можливості, справедливу винагороду тощо. Закон № 955-VIII є антиконституційним та порушує міжнародне право, зокрема, Європейську соціальну хартію, численні конвенції МОП. 20 квітня Конституційний Суд ухвалив рішення про відмову у відкритті провадження за поданням уповноваженого ВР з прав людини. У своїй ухвалі суд зазначив, що подання не містить правового обґрунтування неконституційності оскаржуваного закону, а всі посилання омбудсмена на норми права, а також науково-експертні висновки є лише домислами та припущеннями. В авторитарно-олігархічній країні «телефонне право» ще ніхто не скасовував. Так само, як заповітованих, кишенькових суддів...

Яка подальша доля контрактів у культурі? Все залежить від того, чи готові митці до кінця відстоювати свої права та чи готові українці єднатись у боротьбі проти рабства, бо «покріпачення» відбувається не лише у театральній галузі...

Валерія Лутковська

Віра Корнілова та Олександр Шевченко

Кожна війна залишає свій «культурницький» слід у душі народу, який воює. Навіть маленька і недовготривала.

Сергій ЛАЩЕНКО

НА ФРОНТІ — ГАРМАТИ, А В ТИЛУ ПРАЦЮЄ КУЛЬТУРА...

Скажімо, про російсько-грузинський збройний конфлікт в Абхазії 1992–1993 років режисер Заза Урушадзе зняв психологічний фільм «Мандарини». Там головну роль абхазького естонця Юо (відстороненого, а тому об'єктивного свідка подій) зіграв незабутній Лембіт Ульфсак. Фільм вийшов у 2013 році, тобто через два десятиліття після подій. Тепер українці розуміють задум грузинського режисера значно краще, ніж зрозуміли б чотири роки тому.

Ми тепер і фінів розуміємо добре! У Фінляндії в 1955-ому вийшов перший фільм Едвіна Лейна із символічною назвою «Невідомий солдат». І лише в 1989-го вийшов другий – «Зимова війна» (Talvisota). Негусто, як бачимо: лише два фільми за 77 років після закінчення війни. Це, очевидно, пов'язано з тим, що Фінляндія прагнула не загострювати стосунки з СРСР. Обидва фільми знято під час політичної відлиги.

Війна фінів із росіянами у 1939–1940 роках тривала 105 днів. Нашій же АТО пішов четвертий рік. Цікаво: скільки про це вийде фільмів? Якими вони будуть? Можна лише гадати. Поки що українці зосередились на піснях та поезії. «Культура і життя» вже згадувала про книжечку «По живому. Околовоенные дневники», яка нещодавно вийшла у прифронтовому Маріуполі. Там зібрано вірші і прозові твори тридцяти авторів. Збірку було успішно презентовано в Запоріжжі, Одесі, Миколаєві, Луцьку та багатьох містах Донбасу. У травні-червні заплановані презентації в Литві. Книга вже перекладена литовською мовою – всі найкращі поети Литви були мобілізовані для цієї справи! Тож можемо подякувати литовцям за співчуття і підтримку конкретними справами. Наразі розпочато роботу з перекладу збірки англійською.

Мені пощастило представляти «Околовоенные дневники» – разом із поетами Оксаною Стоміною та Олексієм Чупою – у Львові та Коломиї. Можу зробити певні висновки про ефективність акції. Серед тих, хто приходив на зустрічі, були не лише рафіновані шанувальники поезії, але й ті, хто хоче більше дізнатися про війну. Вони жодного разу не були розчарованими, тому що і Оксана, й Олексій розповідають про війну максимально чесно. Окрім того, помітив, що такі поетичні акції непогано об'єднують працівників культури та бійців АТО. А це дає певну надію на те, що українська культура повніше зафіксує війну на Сході, донесе її до нащадків не у спотвореному вигляді.

Вручення сувенірів. Ольга Золотарьова й Оксана Стоміна

Хочу підкреслити одну обставину: в Коломиї зустріч у кафе «Світовид» була організована біженкою з донецького Антрацит, чудовою журналісткою Ольгою Золотарьовою. Вона росіянка, народилася в Ярославлі, але дуже любить Україну. Її активно помічницею була волзька татарка Алсу Камалієва. І це дуже показово: нинішні культурницькі акції не обмежуються етнічними українцями, як не обмежуються етнічними рамками і політичні акції.

Про це свого часу добре сказала Євгенія Коротич із Севастополя, яка також представлена у збірці «По живому»: «Я продовжала розговаривать ісключительно по-русски, выпускала русскоязычные издания, любила Пушкина, обожала Набокова, безмерно уважала Улицкую. И вообще, откровенно говоря, русская культура, особенно связанная с языком, безусловно, гораздо больше моя, чем любая другая. Но при этом я потихоньку понимала, что моя страна – Украина...»

Євгенія так пояснила своє раптове прозріння після побиття студентів і того першого мільйонного мітингу, який став початком Революції Гідності: «Я увидела всех этих людей. Даже не так. Мы увидели друг друга! И поняли, что нас, готовых заявить “С нами так нельзя”, – много. Много готовых объединиться, помогать друг другу и что-то делать для общего блага. Кто может выйти на площадь и отстаивать интересы незнакомых людей. Много тех, которые для меня и есть олицетворение моей Украины...»

Я навмисно процитував ці рядки, щоб ми усвідомили, наскільки тісно тепер переплетені політика й культура.

Анексія Криму і війна на Сході багато чого порушили, але й заво-

ювання є. Про це дуже мудро сказала луганчанка Олена Ольшанська, яка тепер живе у Запоріжжі: «Цей світ не буде таким, як вчора. / Для нас відкриваються інші двері...» Це зі збір-

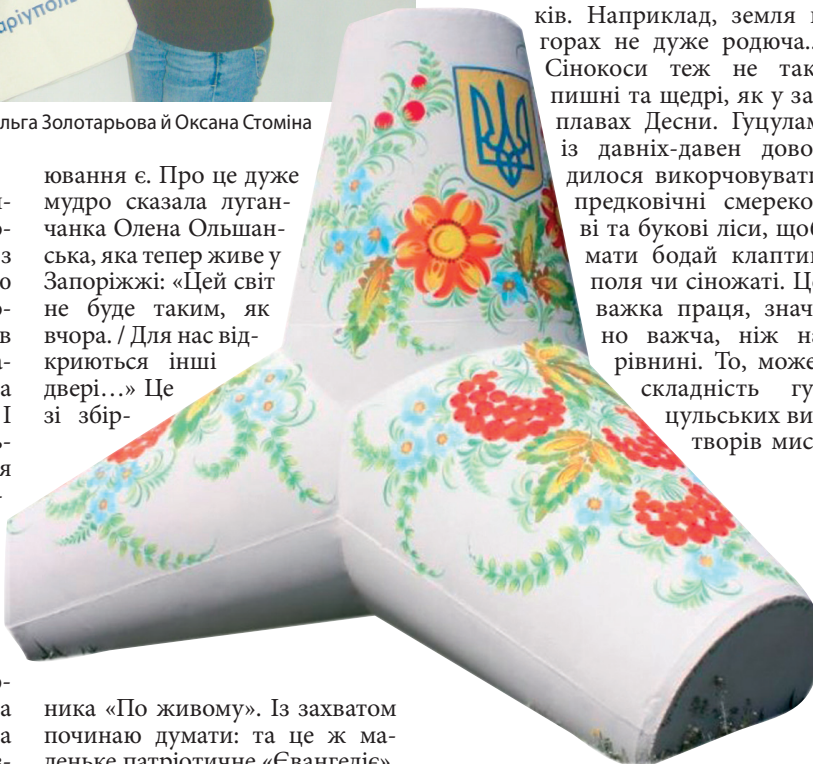
ника «По живому». Із захватом починаю думати: та це ж маленьке патріотичне «Євангеліє», написане кращими людьми донецького краю!

«Для нас відкриваються інші двері...» Мабуть, за цим принципом і живе Ольга Золотарьова, яка тепло приймала нас у Коломиї. Вона вірить у краще майбутнє тієї частини біженців, які не склали руки. І вона чудово розуміє роль культури. Тому й організувала для своїх

гостей екскурсію в Музей писанки, а потім у Музей Гуцульщини та Покуття. Там гості з Донбасу знайшли багато цікавого для себе. І роздумів було чимало...

Скажімо, чому настільки працезатратними є витвори гуцульської культури: різьба, чеканка, вишивка? Чому гуцульська писанка найскладніша у світі? І невже обов'язково оздоблювати скриньку таким складним візерунком? Невже, коли вирізбати простіше, вона гірше служитиме власнику?

Міркуючи над цим, можна було дійти несподіваних висновків. Наприклад, земля в горах не дуже родюча... Сінокоси теж не такі пишні та щедрі, як у заплавах Десни. Гуцулам із давніх-давен доводилося викорчовувати предковичні смерекові та букові ліси, щоб мати бодай клаптик поля чи сіножаті. Це важка праця, значно важча, ніж на рівнині. То, може, складність гуцульських витворів мис-

тецтва саме тим і пояснюється? У довгі зимові вечори майстри різьбили, а жінки вишивали досить інтенсивно, щоб ніколи не розслабитися, а завжди бути в тонусі, діставати задоволення від результату, пишатися витворами своїх рук. І щоб наступної весни знову бути в хорошій формі та

Коломиїці слухають гостей із Донбасу

без нарікань виконувати важку фізичну роботу. Влітку – спина і ноги, взимку – очі й руки...

Може, це й хибна гіпотеза, але важливо, що відвідування будь-якого музею завжди загострює думки патріотів. Звісно, в Карпатах – одне, у Приазов'ї – інше; але важливо, щоб нас не розділяла ця місцева специфіка, щоб ми краще знали особливості українських регіонів і водночас почувалися єдиним цілим. Символом Коломиї стала писанка, а ось символом прифронтового Маріуполя можуть стати тетраподи, розмальовані орнаментом і квітами. Ох, ця поетична українська душа! Тетраподи кримчани замовили ще до війни – для збереження морської берегової лінії, але після несподіваної анексії півострова витвори залишилися у прифронтовому місті. Тепер вони радше виконують роль протитанкових засобів – їх чимало біля наших блокпостів. Але це також прояв українського духу й української культури! Бо хто б у Луганській додумався до такого? Душа в окупанта не поетична...

Справді, культура українського народу незримо впливає на багато речей. Скажімо, в Музеї писанки ми випадково познайомилися з канадською журналісткою Кристиною Райнерс. А потім зустрілися з нею у загибеному львівському магазині «Книжковий дворик». І, звичайно ж, не могли не поговорити про те, що після виходу в світ англійського варіанту збірки «По живому» пані Кристина могла б допомогти донести українське слово до канадського читача.

Розмовляючи з Оксаною і Олексієм, вона як ніхто зрозуміла наш біль... Адже генетично тісно пов'язана з Україною. Серед її предків є і галичани, і лемки, а дідусь народився за 20 кілометрів від Чорнобиля. Зверніть увагу: Кристина Райнерс – англійка, а ось росіянка Ольга Золотарьова чудово володіє українською, і вибір вона зробила рішучий – висока активність, жертівність, розуміння суспільства і надзвичайна здатність генерувати ідеї. А це дуже важливо!

Сподіваюся, з часом пані Ольга знайде своє місце на культурницькому небосхилі Коломиї та Прикарпаття в цілому. Бо її задум про потенційну корисність біженців із Донбасу і Криму, про співпрацю з усіма і перманентне «нанизування» позитиву – вартий уваги. Символом її організації «Фенікс-Коломия» є тризуб, на якому зображена шахтарська каска, кримська магнолія, а по центру – коломиїська ратуша. Пані Ольга хоче довести, що Коломия, зосередившись на співпраці з біженцями, згодом може отримати неофіційний статус найкультурнішого, найгуманнішого, найкреативнішого міста Прикарпаття. Тож побажаємо успіхів їй особисто і тим нашим друзям із Донбасу, які будять Україну і кличуть до співпраці.

ЗРАДИТИ ЦІЛУЮЧИ

Київський театр «Гайдамаки XXI століття» – молодий колектив, об'єднаний однією театральною школою викладача Нінелі Биченко, заслуженого діяча мистецтв України та володарки цьогорічної театральної премії «Київська пектораль», вона є «почесним художнім керівником театру».

Всі учасники колективу – випускники КНУКіМ, позиціонують себе як театр, що висвітлює актуальні проблеми «на новий лад». У репертуарі – переважно класики: «Гайдамаки» Тараса Шевченка (режисер О. Охріцький), «Назар Стодоля» Тараса Шевченка (режисер Я. Бабченко), «Великий диктатор» за мотивам п'єси Б. Брехта «Кар'єра Артуро Уї, яку можна було спинити» (режисер О. Охріцький) тощо. Художній керівник театру – Олександр Охріцький.

Цього разу звернулись до біблійної легенди про зраду Ісуса Христа. Так, ще напередодні Великодня театр презентував прем'єрну виставу «На полі крові». Одноактовий спектакль, режисером якого є Руслан Гришко, створений за однойменним драматичним етюдом Лесі Українки.

Режисер вистави є і її головним героєм – Юдою. У подвійній режисерській та акторській роботі Руслан Гришко торкнувся одвічних філософських проблем: що таке зрада та чи має виправдання людина, яка зраджує. «Юда думав, що коли він продасть свого Христа, то Бог не дасть йому померти, а народ постане проти гніву Римської імперії, і все-таки Ізраїль стане вільним. Але не так сталося, як бажалося...» – зазначив пан Руслан.

У своєму творі Леся Українка змінила кінець легенди, описаної у Біблії. Адаже за Святим Писанням, після того, як Іуда (за Лесею Українкою – Юда) продав Ісуса Христа за 30 срібняків, він усвідомив свій гріх, залишив гроші первосвященникам та покінчив життя самогубством. На ці кошти була придбана земля для поховання мандрівників. За драматургом – Юда не тільки залишився живий, він сам купив землю, яку почав обробляти.

Легенду, драматичний твір та виставу завжди щось об'єднує і щось розділяє, адже за своєю суттю – вони самобутні. У цьому випадку – між другим і третім витвором мистецтва простежується тісний зв'язок, оскільки режисер проілюстрував текст у повному обсязі. Режисерською знахідкою став музичний супровід вистави: органічно вплетений її перформансний початок, що його вміло створив Дмитро Хорошун, дав ретроспективний поштовх для занурення в часи Христа. Цікавим є те, що авторська музика чоразу створюється на очах у глядача, це надає кожному виступу унікальності.

Історія зради будується на діалозі перехожого прочанина з Юдою, що працює на своїй «новопридбаній» землі. У ході «непростої розмови» відбувається сповідь Юди та його «очищення». Протягом усього дійства головний герой – зрадник Ісуса – працює на землі, доводячи при цьому тверде каміння. Така робота, з одного боку, допомагає акторові «бути в образі», а з іншого – підкреслює вічність проблеми, адже у всі часи, у кожному успіху – завжди хтось обробляє свою нивку, куплену за тридцять срібняків.

Прочанина зіграв актор театру Андрій Клименков. Цей непростий образ звичайного перехожого за формою, а сумління та судді Юди за своєю суттю – акторові було надзвичайно складно втілити. Одна з загроз правдивості чи неправдивості театру виникає, коли молоді артисти повинні «прожити життя наперед» і зіграти роль набагато старшої за себе людини. Це «найвищі» щаблі майстерності, і над цим акторові ще варто попрацювати...

Режисер розкрив суть образу прочанина, який і є насправді Ісусом. Адаже наприкінці вистави саме його розпіяли на хресті. Таке рішення, напевне, є результатом гарного аналізу твору і, зокрема, його режисерським баченням.

Елізавета ТАРАСОВА
Фото Валерія ЛЕЩИНСЬКОГО
та Лани ТЕРЕН

«Майстер-клас із брехні» провели глядачам актори театру імені Івана Франка під керівництвом режисера-постановника – заслуженого діяча мистецтв Петра Ільченка. Нещодавно у театрі відбулась прем'єра: «Скупий, або Школа брехні» – за однойменною комедією Жана-Батиста Мольєра.

Елізавета ТАРАСОВА

Вистава з цікавою життєвою долею поставила перед українським глядачем у сучасній інтерпретації. Однією зі знакових постатей цієї роботи є головний герой – Гарпагон, і не тільки тому, що це головна роль, а й тому, що вперше її виконав сам автор твору – Мольєр – ще у 1668 році. Тож не дивно, що вона дісталася провідному акторові театру, народному артисту України, лауреату Національної премії України імені Т. Шевченка Петрові Панчуку, який за сумісництвом був іще й асистентом режисера.

Чого тільки вартє виконання шістдесятирічним актором елементів брейк-дансу – не гірше за свого сина по виставі Олександра Печериці, якому майже наполовину менше років. Цікавим є точний збіг за віком, адже

пожертвувати особистим щастям власних дітей – Клеанта (заслужений артист України Олександр Печериця) та Елізи (Тетяна Луценко). Діти виросли і позакохувались: Еліза у Валера, Клеант у Маріанну (дівчина, на якій вирішив одружитись батько).

Режисерське рішення осучаснити виставу застає глядача зненацька, адже якщо за твором – Еліза і Валер закохані, то у спектаклі вони, крім того, ще й коханці. Сама вистава починається з досить відвертої еротичної сцени. Натяки на фізичну близькість між закоханою парою наскрізною лінією пронизують увесь спектакль. «Привіт гляда-

змінити, то треба його як слід висміяти». Тенденцію до «політичних жартів» можна простежити і в таких його популярних виставах, як «Шельменко-денщик», «Хазяїн» тощо.

Акторська робота заслуговує щирих оплесків та окремого речення. Роль Фрозини виконує неймовірна і харизматична Наталія Ярошенко, заслужена артистка України. Вона органічно втілила образ хитрої, наполегливої, брехливої та улесливої свахи, котра заради грошей готова пожертвувати навіть життям молодій дівчині.

Сценографія представлена у величезній конструкції-

МОЛЬЄР І ЯНУКОВИЧ

Гарпагону за сюжетом – теж 60. «Зірковий» склад усієї вистави, заслужені і народні артисти, команда пластичної групи – довгий час працювали над створенням цієї масової вистави провідного театру країни.

Мелодраматична комедія з «хепі-ендом» розповідає про егоцентричного дворянина, який ставить свої інтереси вище за інших і найбільше у житті цінує гроші. Заради наживи він готовий

чам від режисера» передає слуга Клеонта Лафлеш (заслужений артист України Андрій Романій), який виголошує перелік певних речей, що формують алюзію на «часи Януковича».

Ненаситність і звиряча нажива, яка потужним ударом сколихнула всю країну, не могла не знайти свого втілення і в театральному мистецтві. Очевидно, Петро Ільченко обігрує відому, як світ, істину: «якщо не можеш щось

декорації, що обертається по колу, створюючи різні місця дії (художник Олексій Вакарчук). Цікаве пластичне рішення фіналу (хореограф-постановник Ольга Семьошкіна) дозволяє насолодитися щасливим кінцем цієї історії, яка частково повертає нас у казковий світ дитинства, де добро і кохання завжди перемагають зло.

Фото автора

Сцена із вистави «Скупий, або школа брехні»

ТАКОЮ БУЛА ВОЛЯ БОГА, ЯКИЙ ПОЧУВ ПОМИСЛИ ПОЕТА-ПІСНЯРА

нувальники, більшість із яких були щирими друзями поета.

Прем'єрами пісень потішив чоловічий гурт «Козацькі забави», (його виступ яскраво доповнив балет «Калина») та народна артистка України Алла Попова – з піснею на свою музику «Поверни» та у супроводі саксофоніста Володимира Лебедева і балету «СВМ». Зворушливим був виступ заслуженого артиста Олексія Шпортюка, який виконав пісню, що була однією з улюблених у репертуарі його тата Віктора Шпортюка. Яскравими були номери Ніни Матвієнко, братів Яремчуків, Івана Поповича, гурту «Фрістайл», Віктора Павліка, Павла Дворського, Ольги Макаренко та й усіх інших. Дивовижно зворушливим і окрилим був Олександр Василенко, гучним – квартет «Гетьман».

А ще у цій програмі брали участь молоді, але вже відомі, а також юні, але такі, що беззаперечно стануть популярними. А їх уже так багато, що проблема заповнення медіа-простору просто не актуальна. Адже талановита молодь сприймає і любить українську пісню та дослухається до класиків.

Поезію Вадима Крищенка у цей вечір читав народний артист України Анатолій Паламаренко, який закінчив свій виступ словами Кобзаря: «Мені однаково, чи буду...» Читав їх – немов звертаючись не лише до всіх присутніх у залі, а й до самого Бога, якому в цей день було чути відповідь українців: «Нехай буде воля Твоя...»

Принаймні так я зрозуміла формулу успіху поета-пісняра Вадима Крищенка, якому сам Бог допоміг у житті стати не лише народним, але й успішним. Бо ця людина завжди думала передусім про духовні скарби, які стали часточкою української культури вже за життя Поета.

Пісні Вадима Крищенка – просто чарівні, бо написані ані на злобу дня, ані для галочки у творчій біографії, а від щирого серця, та ще й покладені на музику кращих з кращих українських композиторів, які давно вже стали його близькими друзями.

Отака вартість того дійства, що відбулось у День, коли поливаються не сльозами, а водою, за якою йде й усе лихе.

Та що цікаво... Концертний захід був насичений не лише інноваціями, але й креативними рішеннями режисера та команди організаторів. На сцені працював Тимур Мірошниченко. Тобто бренд-конференція європейського масштабу та молода ведуча, яка стала його блискучою мікрочастинкою. Та й не дивно, адже керівник цього проекту – митець Роман Недельський.

Тож стосовно учасників можна додати лише те, що кожен із них у цей вечір знайшов не лише теплі слова привітання, але й виступав особливо натхненно. А в переповненій залі зібрались ша-

Поливаний понеділок. День, коли православні очищаються, розважаючись поливанням водою одне одного. Символічно, що саме у цей день поет-пісняр Вадим Крищенко подарував своїм шанувальникам дивовижне, мов ковток свіжої джерельної води, дійство, яке назвав «Нехай буде воля твоя».

Леся САМІЙЛЕНКО

було у цей вечір у столичному палаці «Україна» і чому подивуватися, і про що задуматися, і чим насолодити душу й серце. Адже пісні на слова цього поета вже давно є народними, і часто ті, хто їх любить та співає, навіть не здогадуються про те, що автор нині – не лише живий, але й у свої поважні літа спроможний дарувати радість зустрічі з піснею. А ще у цієї людини так багато друзів і прихильників його творчості, що осилити у цей важкий час таку працю, як організація концерту, він також може. Адже Великодні дні – це родинне свято єднання споріднених душ, які у той вечір монолітно дихали повітрям творчого натхнення поета.

А стосовно поезії Вадима Дмитровича, то про неї сказано так багато і такими поважними людьми й фахівцями, що варто лише додати: він – один із тих, хто у своїй творчості ніколи не допускав ура-патріотичних штампів. Любов до України та свого народу пан Крищенко завжди висловлює словами, які підказує йому Бог та глибинне почуття вдячності за те, що він – син свого народу та землі, яка для нього має особливу патріотичну вартість.

В Одесі яскраво і весело пройшов IV Міжнародний фестиваль «Весняна Одеса», присвячений визначенню 73-ї річниці визволення Одеси.

Організатори – Департамент культури та туризму Одеської міської ради та КУ «Муніципальний театр духової музики імені народно-го артиста України А. Саліка».

Фестиваль стартував із концертів духових оркестрів у Приморському, Київському, Малиновському та Суворівському районах Одеси. На Думській площі – Національний президентський оркестр (диригент – заслужений діяч мистецтв України Сергій Золотарьов) виконав гімни, вальси, мелодії з улюблених кінофільмів. Ведучий концерту – заслужений артист України Володимир

У виконанні народного артиста України Анатолія Дуди та зведеного оркестру учасників фестивалю «Київська весна» прозвучала пісня «Горить чорноморське сонце». Показові виступи відкрив Оркестр управління південного територіального командування Національної гвардії України, показавши свою віртуозну майстерність. Духовий оркестр Чернігівського обласного центру фестивалів концертних програм запропонував музичні композиції з джазовими імпровізаціями. Оркестр Військової академії презентував нову пісню, присвячену захисникам Батьківщини. Тернопільський муніципальний духовий колектив «Орестра Волі» представив класичний стиль виконання українських мелодій.

ФЕСТИВАЛЬ «ВЕСНЯНА ОДЕСА» ЗАСПІВАВ УЛЮБЛЕНІ ПІСНІ

Скринник – привітав одеситів із 73-ю річницею визволення Одеси від німецько-фашистських окупантів. Пісні виконали солісти оркестру Володимир Засухін, Олександр Турецький, Ірина Зябченко, Вікторія Осадчук.

А в міському саду виступив Національний оркестр Туреччини, влаштувавши справжнє шоу. Наче з минулого, з'явилися воїни в латах, сурмачі, барабанщики і прапороносці. Яскраві національні костюми і турецькі мелодії залучили глядачів, які супроводжували гостей і після виступу. Своє шоу військово-історичний оркестр Туреччини повторив у галереї «Афіна», де також виступив Національний президентський оркестр України. А завершенням фестивалю став концерт на Театральній площі.

Лауреат міжнародних вокальних конкурсів, солістка Одеського муніципального театру духової музики імені А. Саліка Олеся Калитюк виконала пісню Тоні з опери «Біла акація». Ведучі нагадали, що 10 квітня 1944 року, о 10 годині, ранку війська Третього Українського фронту під командуванням генерала Родіона Малиновського звільнили Одесу від німецько-фашистських загарбників. Символом Перемоги над окупантами став піднятий над Оперним театром прапор свободи.

Сюрпризом фестивалю став виступ військово-історичного оркестру «Улудаг Мехтэр Такымы». Ще під час існування держави Сельджуків у 1284 році був виданий указ про створення оркестру для моральної підтримки і мотивації армії. Цих традицій оркестр дотримується досі, зберігаючи історичну хореографію і форму одягу музикантів. Сьогодні оркестр базується в місті Бурса (Туреччина). Колектив – постійний гість на фестивалях Франції, Німеччини, Данії, Хорватії, Боснії, Південної Кореї і тепер України. Турецькі солісти підготували пісню «Маруся, раз, два, три калина...»

Як завжди яскраво, виступив Центр військово-музичного мистецтва ВМС України. Морячки своїми трюками і хореографією зірвали найбільше оплесків глядачів. І завершив показову програму організатор фестивалю – оркестр Муніципального театру духової музики імені А. Саліка. Музичний подарунок приготували хорові колективи Одеси. Урочистим парадом пройшли по Театральній площі учасники IV Міжнародного фестивалю «Весняна Одеса» – кращі духові оркестри України і Туреччини.

Берлінці змінилися. Змінилися за ті кілька десятиліть, що я не був у столиці Німеччини. Їхні обличчя тепер багато жвавіші та більш відкриті, ніж у часи соціалізму.

Сергій БАХІН

Та й внутрішньо вони стали значно розкутішими. Майже не залишилося свідків військового лихоліття, для яких та війна з різних причин стала трагедією, і згадки про неї вони намагалися уникати за своє життя. А теперішня східнонімецька молодь (включно з тими, кому за сорок) практично не відрізняється від своїх однолітків з інших країн Єврозою. Не тільки безтурботною поведінкою, стилем життя, а й тим, що представляє різні нації та віросповідання. Дуже багато людей зі східними рисами обличчя і жінок у хустках нині можна побачити на поживлених вулицях міста. Глобалізація. А ще тамешня молодь вельми цікавиться історією своєї країни, про що свідчать численні делегації студентів і школярів у столичних музеях.

Пам'ятник берлінським дружинам, чийх чоловіків забрало гестапо у лютому 1943 року

ЯК БЕРЛІН ВІЙНУ ПАМ'ЯТАЄ

Сучасний древній Берлін

Останніми роками Берлін активно відбудовується. Під колишні пам'ятки архітектури стилізують заново зведені будинки, як це після війни зробили варшав'яни – стосовно свого вшент зруйнованого міста. В міру того, як у берлінців (та й у німців загалом) поступово вщухав біль від Другої світової, почали з'являтися і численні пам'ятки, музеї й меморіали, скульптури і композиції, присвячені подіям того часу. Особливо багато пам'яток стосується непростой теми голокосту. Складається чітке враження, що німці відчувають велику провинку за безглузду загибель мільйонів людей. Тож намагаються різними способами, зокрема монументальним, вшанувати пам'ять жертв терору.

МАЛЕНЬКІ ПАМ'ЯТКИ ВЕЛИКОЇ ТРАГЕДІЇ

Одна з перших скульптур, яку ми побачили у Берліні, стосувалася саме сумних подій голокосту. Встановлено композицію на знаменитій Фрідріхштрассе – поряд із будинком вокзалу: на рівні очей зображені біля краю залізничної платформи дві групи єврейських дітей із валізами, котрі стоять у протилежних напрямках. В один бік бадьоро чимчикують хлопчик із чехоманом і дівчинка з іграшковим ведмедиком у руках, на протилежному – згруппувалася похнюплена п'ятірка підлітків, за якими – розкидані й відкриті валізи. На грудях дівчини – напис «юде».

Як пояснила куратор і перекладач нашої журналістської гру-

пи Тетяна Маникіна, пам'ятник «Потяг життя, потяг смерті» символізує згоду Великої Британії забрати до себе частину єврейських дітей у 1938 році – з Німеччини та анексованих нею територій. Вдалося взяти не всіх – десь у пропорції два до п'яти, що й показує монумент. Доля більшість, хто залишився, склалася трагічно. Автором композиції був один із тих десяти тисяч, кому поталанило виїхати, – ізраїльський архітектор Франк Майслер. До речі, згідно з неформальними сучасними вимогами арту, майже всі сучасні пам'ятники із зображенням осіб виготовляються у зріст людини, на відміну від звичної для нас гігантоманії.

Не менш промовиста інсталяція – «Залишена кімната» на Коппенплац. У центрі галявини – відлитий у металі в натуральну величину звичайний стіл, поряд

– металевий стілець, і ще один стілець – перевернутий, нібито хтось у гонитві збив його, а підняти часу вже не було. Пам'ятка присвячена десяткам тисяч берлінських євреїв, більшість із яких були змушені залишити місто не з власної волі. По всьому периметру умовної підлоги вибиті болісні слова нобелівської лауреатки, письменниці Неллі Закс зі збірника про Берлін: «У помешканні смерті». Нелі народилася у столиці Німеччини, втім, змушена була емігрувати до Швеції.

Неподалік розміщена оригінальна пам'ятка під назвою «Зниклий будинок». На бокових стінах двох сусідніх багатопверхівок, що розташовані одна навпроти одної, – французький митець Крістіан Болтанський прикріпив таблички з даними про колишніх мешканців, більшість яких були євреями: ім'я,

Чекпойнт Чарлі: кордон між Східним і Західним Берліном до 1990 року

прізвище, дати життя і смерті. Будинок розбомбили у лютому 1945-ого, на його місці – край двох новозбудованих домів і невеличкий пустир між ними.

Ці дві роботи – у колишньому єврейському кварталі (в районі Гроссе Гамбургер Штрассе), де було і єврейське кладовище. Наразі воно відновлене, хоча з довоєнного майже нічого не залишилося. Під час війни тут ховали усіх, а одна з версій свідчить про те, що саме у цьому місці свій останній притулок наприкінці війни знайшов ненависник євреїв – шеф гестапо Мюллер, відомий за роллю Броневого у серіалі «Сімнадцять миттєвостей весни». Про національну приналежність цвинтаря нагадує стилізований надгробок реформатора іудаїзму в Німеччині Мозесу Мендельсону – перед парканом, а перед входом на цвинтар – робота Віллі Ламберга у пам'ять про євреїв – жертв голокосту: близько десятка змучених фігур із бронзи, що стоять на каменях.

У 1995 році на Розенштрассе відкрився меморіал Інги Хунцинбер, присвячений берлінським дружинам євреїв. Коли у лютому 1943-го було нахабно заарештовано кілька тисяч їхніх чоловіків, вони влаштували демонстрацію навпроти будинку, де тримали ув'язнених. Кількаденний протест налякав керівництво міста, і всіх інтернованих відпустили. А на місці, де збиралися жінки, встановили кілька кам'яних брил із висіченими їхніми зображеннями, а також барельєф, де єврейський чоловік наче обіймає свою німецьку дружину.

НАЙВЕЛИЧНИЙ МЕМОРІАЛ ГОЛОКОСТУ

Центральним місцем вшанування жертв трагедії у місті є величний Меморіал пам'яті вбитих євреїв Європи. Ідея його зведення зародилася ще у 80-их роках минулого століття. Будівництво за проектом Пітера Айземана почалося у 2003-ому – в центрі, між Бранденбурзькими воротами і Потсдамер Плац. А вже 13 травня 2005 року монумент було відкрито. Щорічно його відвідує понад півмільйона людей.

На полі площею 19 тисяч квадратних метрів – 2711 бетонних плит різної висоти, довжини й широти, встановлені під невеликим кутом: вони символізують труни із загиблими. Покриття на них зроблене з твердого матеріалу, на який неможливо нічого нанести, на зразок напису «тут був Вася» чи якогось антисемітського заклику. Пройти поміж плитами можна лише поодинокі – настільки вузький прохід. Зроблено це для того, аби відвідувач зрозумів, наскільки самотньо і страхотливо почували себе жертви нацистів.

Друга частина комплексу розміщена під землею і являє собою інформаційний центр. Відкритий він щорічно – від ранку й до вечора (окрім Різдва) і складається з кількох залів. Вхід без-

коштовний, дітям до 14 років без дорослих приходити не рекомендовано. Коли заходила наша група, в черзі стояло декілька сотень людей, переважно молодь. Для гостей щосуботи і щонеділі проводять безкоштовні екскурсії німецькою та англійською; можна скористатися буклетом (випущений 20 мовами), аудіогідом рідною мовою, на який записана 1,5-годинна розповідь.

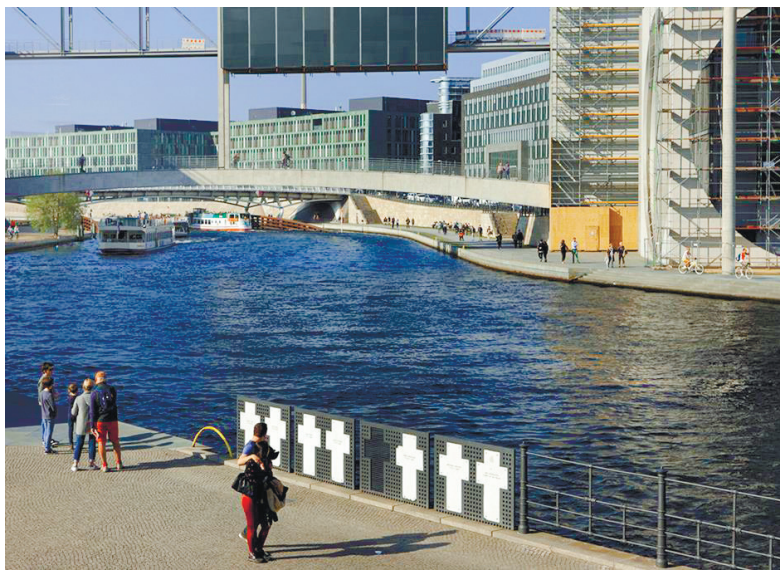
Починається експозиція з огляду нацистської політики терору 1933–1945 років у вигляді чисельних стендів із відеореєстром та відповідним аудіосупроводом. Далі – зал зі щоденниками, листами, записками жертв і дані про кількість загиблих у кожній європейській країні. У двох наступних приміщеннях можна почути імена і стислі біографії постраждалих, а на прикладі 15 історій про долі сімей дізнатися про різні грані життя євреїв. Серед них – дві сім'ї з теренів України: села Добре

Вмонтовані в асфальт латунні таблички про загиблих людей з будинку поруч

фонд в Україні, стало відвідання Будинку Ванзейської конференції, що запросив нас до Німеччини.

Так звана Ванзейська конференція, що була скликана керівником Головного управління імперської

Хрести встановлені розстріляним «східним» німцям, які тікали до Західного Берліна

на Миколаївщині і львівського Борислава (на стенді вказано, що це Польща).

Ще один зал розповідає про географію розповсюдження голокосту і місця злочинів у Центральній та Східній Європі – 220 локацій. У порталі пам'ятних місць – база даних про музеї, пам'ятники, спогади свідків, які нагадують про трагедію.

Меморіал опікується ще й пам'ятником загиблим представникам циганського народу – синті й рома, півмільйона яких також стали жертвами голокосту. Встановлений він п'ять років тому неподалік від Рейхстагу і зроблений у вигляді круглого басейну, викладеного зламаними плитами. У центрі чаші – вмонтована трикутна кам'яна стела, а по краях вибиті рядки з поеми «Аушвіц» ромського музиканта Сантіно Спінеллі. Щодня там свіжі квіти.

ДІМ ОБГОВОРЕННЯ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»

Одним із пунктів нашого семінару «Геноцид європейських євреїв і поведження з історією на прикладі культури пам'яті у Берліні», організатором якого був Єврейський

концтабори і табори смерті. Причём, у підсумковому протоколі – про вбивства прямо не йдеться, а лише завуальовано. Проте учасники чудово знали, про що мова, – розповів нам науковець Олександр Клиймук.

Цінність описаної події в тому, що нацисти, які дуже ретельно знешкоджували всі документи щодо голокосту, якимось чином залишили збереженим протокол із цього зібрання, що був знайдений у 1947 році. Саме він став офіційною підставою для ствердження про планомірне вбивство людей націонал-соціалістами у роки Другої світової.

Нині це меморіальне й освітнє місце. Тут щодня відбуваються екскурсії, можна попрацювати у бібліотеці. Побудований цей особняк у передмісті Берліна в 1914–1915 роках – для фабриканта Ернста Марліє, у 1940-ому його придбала організація СС як гостьовий дім. Власне, тому там і відбувалася нарада. Після війни він відійшов до зони Західного Берліну, і це було єдине літнє місце для відпочинку дітей західних берлінців, оточених радянською зоною окупації. Після возз'єднання Німеччини тут відкрили меморіал. Нині музей і просвітний центр відвідують десятки екскурсійних і наукових груп та сотні туристів.

Нашій журналістській команді екскурсію-лекцію про експозицію провів Олександр Клиймук. Протягом двох годин він розповідав про корені антисемітизму, про поступове нарощування репресій проти євреїв з боку націонал-соціалістів: від обмежень прав і до масових вбивств у таборах смерті. Після такого вступу ми ще прослухали два семінарські заняття: «Німецька преса за часів націонал-соціалізму» Тетяни Маникіної та «Складні аспекти звернення до тем націонал-соціалізму і голокосту у Німеччині» доктора Рут Пройссе.

За словами Рут, ця тема нелегко пробивала собі дорогу у післявоєнній Німеччині, як Західній, так і Східній, що контролювалася СРСР. Першими порушили не-

Команда українських журналістів біля Бранденбурзьких воріт

Робота Віллі Ламберта у пам'ять про євреїв – жертв голокосту

гласне табу західні німці. Особливо світ вразив вчинок канцлера ФРН Віллі Брандта у 1970 році, під час відвідування монумента жертвам у Варшавському гето, коли він несподівано для всіх став на коліна на знак провини німецького народу. Стосовно преси часів нацизму – можна провести аналогію із сучасним російським інформаційним впливом на жителів РФ.

Після лекції відбулися практичні заняття, де обговорювалися форми нацистського маніпулювання думкою, зокрема, в численних карикатурах зображали і масово розповсюджували огидний портрет єврея. Нашій групі дісталася проаналізувати єврейську пресу після перемоги партії Гітлера на виборах. Єврейські видання 1933 року дуже

ТЕРИТОРІЯ ТЕРОРУ

Єдине місце, де ми побували за межами Берліна, – концтабір Заксенхаузен. Усього 35 кілометрів від столиці. Створений він був у 1936 році, у 1938–1942 роках у бараках 38 і 39 утримували євреїв. Частина їх тут була невелика, але в табірній ієрархії вони займали найнижче місце. Заксенхаузен не був табором смерті, але в'язням створювали нелюдські умови роботи і життя. Цинічний вислів «Праця робить вільним» – розташований на вхідній брамі й досі.

Як відомо, жертвами голокосту, окрім двох національних, вважаються також і деякі соціальні групи. Зокрема, у стінах концтабору утримували чоловіків нетради-

Концтабір Заксенхаузен

насторожено поставилися до влади націонал-соціалістів. Утім, намагалися самі себе переконати, що партія Гітлера поступово повернеться до цивілізованих форм керування країною.

Після семінару ми завітали до меморіалу «17 путь» на залізничній станції Грюневальде. Це – скромна композиція з трьох перехресних дощок, які символізують шпали і рейси. Саме з Грюневальде з жовтня 1941 року потяги вивозили євреїв назавжди з Берліна. Сьогодні станція не працює, проте залишилися перони і дві колії. На кожному з відрізків на платформах – на залізничних пластинах вибито дату, кількість людей і напрям потяга, що віз їх у вічність. Приміром: 6.7.1942 / 100 євреїв / Берлін-Терезієнштадт.

ційної орієнтації, свідків Єгови, яких нацисти доводили до загибелі. Втім, найвідомішим фактом голокосту у Заксенхаузені став масовий розстріл радянських військовополонених (понад десяти тисяч) восени 1941 року – на так званій станції Z, що була призначена для масових страт. Про це нам розповів науковець із Росії пан Іван. Але нацисти ліквідували усі сліди своїх злочинів на цьому місці.

Майже всю війну провели в ув'язненні у Заксенхаузені лідери українського руху опору Степан Бандера і Ярослав Стецько – за проголошення 30 червня 1941 року у Львові відтворення Української Держави. 1944 року в таборі був замордований нацистами поет Олег Ольжич. ►

Під куполом Рейхстагу

► Загалом за часів гітлерівського правління у концтаборі загинуло щонайменше сто тисяч в'язнів.

Після захоплення Німеччини Радянським Союзом табір не змінив своєї функції, тільки тепер його використовувала радянська адміністрація. Разом із колишніми нацистами сюди потрапляли всі «неблагонадійні», часто невинні люди. За п'ять років через Заксенхаузен пройшло 60 тисяч осіб, 12 тисяч залишилися тут назавжди. 1960-го тут відкрито музей. Втім, про те, що СРСР використовував табір для репресивних функцій, говорити заборонялося. За словами Рут Пройссе, одна з екскурсоводок у часи соціалізму мала необережність сказати групі про радянський слід в історії концтабору. З наступного дня цей гід більш ніколи не вела екскурсії в Заксенхаузені. Донині музей-реквієм щодня відвідують тисячі туристів.

В редакції популярної столичної газети Tageszeitung (TAZ)

Нагадує про злочини нацистів також інформаційно-виставковий центр «Топографія терору», що розташований у зловісному місці: у 1933–1945 роках тут перебувала таємна поліція і тюрма Гестапо, Центрального управління імперської безпеки. Ще до возз'єднання Німеччини у напівзруйнованих підвалах відкрилася виставка про злочини гітлерівців. А 2010-го тут постала будівля з експозицією загальною площею 800 квадратних метрів. Виставка розповідає про тодішню державну систему насильства, з усіма інститутами, і про її жертви. Багато представлено фото, відео та аудіодокументів.

Особливо вразила нас розповідь працівника «Топографії» Себастьяна Герхарда про відому фотографію «Останній єврей Вінниці». Драматизм ситуації в тому, що світлина була постанов-

ЯК БЕРЛІН ВІЙНУ ПАМ'ЯТАЄ

ною для фотографа і вбивці, але трагічною для жертви.

До складу «Топографії» входять також експозиції просто неба: гестапівські підвали, бараки для робітників і навіть 200-метровий фрагмент стіни між Східним і Західним Берліном, зведеної у 1961 році й знесеної німцями з обох частин міста 1989-го.

НАЙВІДВІДУВАНИШИЙ ПАРЛАМЕНТ СВІТУ

Про ті кілька десятиліть, коли місто було розділене, нагадує Чекпойнт Чарлі – КПП між двома частинами Берліна. Це культове місце для мешканців німецької столиці, символ «холодної війни», і дуже популярний нині музей. Саме тут зішлись з двох боків російські й американські танки під час кризи 1961 року. Зараз це дорогий та фешенебельний район, де розташовані кілька відомих німецьких видань. До одного з них ми завітали у гості, як колеги – до колег.

Ми побували на «планерці» редакції газети TAZ, на яку зібралося кілька десятків редакторів. Тривала вона хвилин сорок і виявилася подібною до наших. Що здивувало – велика частина матеріалів присвячена подіям за межами Німеччини: референдум у Туреччині, «хвилювання» в Латинській Америці... Надсилають матеріали власні кореспонденти на місцях. Стосовно України, то один із редакторів чесно назвав її вкрай корумпованою державою. Редакція має свій кількоповерховий офіс, який за скромні гроші викупила ще за часів існування Західного Берліна. Після возз'єднання частин міста ціна нерухомості у кварталі й, відповідно, офісу стрімко злетіла.

У час Інтернету газеті непросто вижити: купують її переважно старші люди. Заробляють на рекламі, на першому поверсі відкрили своє кафе, а відвідувач за чашкою кави може безкоштовно почитати свіжий номер TAZ.

Найяскравішим враженням від першого дня в Берліні стало відвідання Рейхстагу. У дитячі роки мені довелося бачити його неодноразово, але здалеку і через огороження: зі Східного Берліна, звідки ми підїжджали, туди не пускали – він належав до західної частини. Наразі це відкрита зона, тож біля парламенту перебувають величезні юрби і приїжджих, і місцевих. А щоб потрапити туди на екскурсію, треба заздалегідь записуватися в електронній системі.

Екскурсії для загалу проводять у кількох місцях Рейхстагу, але найцікавіший для туриста – дах, на якому зведений купол: звідси центральну частину столиці видно, як на долоні. Кожному відвідувачу вручають аудіогід – навушники з текстом на зрозумілій

Меморіал пам'яті вбитих євреїв Європи

йому мові, у доступі в нас був російський варіант. Екскурсія з навушниками триває близько години. Треба йти по спіралі купола до самого верху, а під час зупинки аудіогід на визначеному місці розповідає про пам'ятку, яку видно з купола. Зверху чудово проглядається імпозантна візитівка міста – Бранденбурзькі ворота, що збереглися ще з XVIII століття. Арку прикрашає колісниця з чотирма кіньми, якою керує богиня Вікторія.

Будинок Рейхстагу – вельми значущий в історії Німеччини. У 1933 році, після його підпалу, Гітлер з оточенням обмежив права німців, зокрема, права парламентарів, звідки й почався шлях до диктатури. Від цього часу будинок парламенту не виконував своїх прямих функцій аж до кінця століття... У 1945-ому для СРСР було справою честі захопити саме Рейхстаг, цей штурм обійшовся величезними людськими тратами. Після возз'єднання Німеччини провели реконструкцію: побудували купол, а у відновлений будинок 1999 року повернувся німецький парламент.

Сьогодні тут засідає бундестаг, що складається з 630 депутатів. Серцевина будинку – пленарний зал на 2 поверсі, який спроектовано так, що в його вікна можна заглянути майже з будь-якого поверху. Дозволяється навіть відвідати засідання парламенту, для цього є спеціально виділене місце. З огляду на історичну значущість Рейхстагу, тут завжди повно туристів, тож він зажив слави найбільш відвідуваного парламенту світу.

Світлина Зоря ФАЙНА

Пам'ятник «Потяг життя, потяг смерті»

Володимир АГАТОВ
Переклад Миколи ЦИВІРКА

ТЕМРЯВА Й НІЧ Мужнім воїнам АТО

Темрява й ніч, тільки кулі над
степою свистять,
Тільки вітер гуде у дротах, зорі
блимають тьмяно.
В темную ніч колисаєш, кохана,
дитя
Й біля ліжка втираєш тихцем
ти сльозу неслухняну.

Як я люблю глибину твоїх милих
очей,
Як хочу я притулитись до них
губами...
Темрява й ніч розділяють,
кохана, нас ще

І чорні тривогами степ
нездоланий між нами.

Вірю тобі, вірю подрузі рідній
моїй,
Й віра свята мене часто від кулі
хистила.
Радісно так і спокійно вступаю
я в бій,
Бо зустрінеш з любов'ю мене,
це дає мені сили.

Смерть не страшна, зустрічались
ми з нею не раз.
Ось і тепер наді мною вона
кружляє
Ти мене ждеш, не стуляєш очей
повсякчас
І тому в мене страху тепер ані
крихти немає.

21 квітня 2017 року, м. Київ

Іон Деген – людина надзвичайної долі. Доктор наук, професор, науковець, хірург-ортопед зі світовим ім'ям, він лікував та рятував не лише в Україні.

Ольга ПУГАЧ

Під час війни – найкращий танкіст, у неофіційному списку радянських танкових асів він у першій десятці. Але широкому загалу Деген відомий передовсім, як автор правдивого та нещадного слова про війну:

*Мой товариш,
в смертельній агонії
не зови понапрасну друзей.
Дай-ка краще согрею ладони я
над дьмящою кров'ю твоєю.
Ты не плачь, не стони,
ты не маленький,
ты не ранен,
ты просто убит.
Дай на пам'ять сніму
с тебе валенки,
нам еще наступать предстоит.*

*Мій товариш, в смертельній агонії
Друзів ти не гуй, не почувать.
Дай-но краще зігрію долоні я
Поки кров твоя тепла парув.
Ти не плач, не стогни –
не улюблю!*
*Не поранений ти, просто
вбитий.
Дай на пам'ять зніму з тебе
валянци,
Нам у наступ, туди, де шлях
битий.*

Під час війни та по ній вірш поширився як безіменний, а автор вважався загиблим. Цю поезію знали, читали, цитували на всіх фронтах, пізніше включали в поетичні збірки й антології. От тоді й став відомим автор, 19-річний лейтенант Іон Деген, командир танкової роти. Від братів по перу отримав, правда, багато докорів та нарікань, але саме від поетів-фронтників, які пройшли війну не в танках сидючи, а тилами. Але поет Іон Деген на четвертий рік боїв мав право про війну сказати

саме так. На сьогодні ці вісім рядків вважаються найвідомішим з періоду тієї війни.

Народився Іона Деген у 1925 році – в Могилеві-Подільському, в родині медиків. Коли йому було всього три, не стало батька. Хлопчик ріс активним та бешкетливим. Учителі були від того не в захваті, мамі навіть довелося шукати для сина іншу школу – аж в Одесі. Але й Південна Пальміра до такого подарунку не була готова, тож повернулися до рідного міста. У спогадах Деген пише, що дитинство було голодним, він добре пам'ятає голод 1933-го. Коли

я – єврей, знали, що за переходу євреїв та комуністів – розстріл. Добрі українські люди рятували мене». За кілька днів різними возами Іона таки вивезли до полтавського шпиталю. Після війни він намагався розшукати Григорукив, але на місці села побачив лише руїни.

У першому своєму шпиталі 16-річний солдат зненавидів слово «ампутація». Категорично відмовився від ампутації ноги, і її вдалося зберегти, собі ж він дав слово, що вивчиться на лікаря і ніколи не буде ампутувати.

ко наплювати, де нас вб'ють – у танковій атаці в рідній бригаді чи в стрілецькому строї штрафного батальйону».

В останньому бою у Східній Пруссії його танк згорів, всередині знайшли його погони. Ім'я Іона Дегена нанесли на обеліск братської могили загиблих танкістів – у Нестерові Калінінградської області. Вже по війні він приїздив до цієї могили з дружиною та сином.

Доля склалася так, що в останньому бою йому пощастило вижити. Поки вибирався з палаючого танку, дістав наскрізне поранення в голову, сім куль про-

Пальці хірурга мають бути тренованими та слухняними. До своїх поранених рук Деген-хірург був безжальним. Він охоче демонстрував усім паличку, на яку спирався під час ходіння, вона важила 5 кілограмів.

На захисті кандидатської дисертації Іона Лазаревича Дегена були присутні відомі лікарі, вчені, адже захищався молодий лікар-практик. Уболівали за нього також дружина Люся та десятирічний син. До Дегена підійшов немолодий уже професор, Іон Лазаревич одразу впізнав його – Василь Дмитрович Ча-

ІОН ДЕГЕН З МОГИЛЕВА-ПОДІЛЬСЬКОГО

йому було 12, пішов підробляти в кузню.

У 1941 закінчив 9-ий клас, а з початком війни він, як і його однокласники, записався в добровольчий винищувальний батальйон. Усього їх було 31, а з війни повернулось четверо, всі – інваліди. Один з них став професором математики.

Початок війни був для них несподіваним. Вже на другому тижні боїв виявилось, що командири розбіглися, а батальйону припинили постачання боеприпасів та продуктів харчування. Іон у 16 років став командиром роти. Зі спогадів: «Поруч гинули мої однокласники, сімнадцятилітня молодь. Для мене це було справжнім потрясінням. Важко було втриматися від сліз, коли ми ховали вбитих товаришів». У вірші згодом напише: «Дев'ятий клас закінчили лиш вчора, / Закінчу я хоча б колись десятий?»

Дев'ятнадцять днів виходили з оточення, взявши напрямом на схід, в села не заходили. До річки Дніпро, в районі Кременчука, їх дійшло двоє: поранений у ногу Іон та його друг Сашко (один із чотирьох, які повернулися з війни). Перепливли, загубивши один одного. На правому березі Іон почув недалеко від себе німецьку мову: «І тут я заплакав. Плакав від усвідомлення трагедії відступу, від страшних думок, що всі наші жертви були марними».

Пораненого Іона врятувало подружжя Григорукив – Федір та Параска. «Вони зрозуміли, що

Одужавши, знову іде на фронт добровольцем, бо йому лише 17, в армію не беруть. Служить у розвідці. Далі – танкове училище. Курсант. Командир танку. Командир танкового взводу. Командир танкової роти. За війну – чотири поранення.

Багато віршів Іона Дегена – саме про товаришів-танкістів. Ось гіркі та болючі рядки з його поезії про буденне: «На фронті зійти з розуму нескладно, / Якщо ти не навчишся забувати...» Або: «в екіпажу тільки і життя / – До першого снаряду чи до міни».

Зі спогадів: «Ми відчували себе «смертниками» і нам було глибо-

шили руки, а як упав, то уламки снарядів перебили ноги. Це поранення було найтяжчим, і як результат – інвалідність.

За плечима Дегена – чотири важкі та переможні роки війни. Визнано, зокрема, що його екіпаж у боях знищив 12 німецьких танків. Деген має багато військових нагород, але Зірка Героя так і не отримав, хоча двічі йому повідомляли, що представлення подано. Але, як він сам говорив, тепер йому вже все одно.

*Ні няньки я не мав,
ні губернанта.
Від мала хліб мій
бідний та гіркий.
За справи всі –
погони лейтенанта,
Та й ті ще чи
дійдуть в час такий.*

Після закінчення з відзнакою медичного університету у Чернівцях Іон Деген працює в різних київських клініках, займався науковими розробками. Наприкінці п'ятдесятих він здійснював першу в Союзі (за деякими даними – першу у світі) унікальну операцію – пришиває праве передпліччя, відтате фрезую, слюсареві київського заводу Уйцевського. 1960 року про це повідомляв журнал «Хирургия».

клин. Це ім'я у травматології й ортопедії таке ж значуще, як імена Френкеля і Ландау у фізиці. Професор подякував дисертанту за цікаву роботу, на що Деген у відповідь сказав: «Дякую Вам, що Ви врятували мені життя». Професор знімав, здивувався – «Коли? Де?»

На початку 1945-го, після останнього поранення, Деген був у шпиталі кілька днів непридатним, до всього додався й сепсис. Зі Свердловська до шпиталю прибув консультант. Лікарі, характеризуючи стан хворого як безнадійний, ставляли не витрачати на нього безцінні ліки – пеніцилін, який був на вагу золота і довозився з Канади. Але консультант вирішив лікувати. Цим консультантом був Василь Чаклін.

Так, хвилюючись, він пригадав: «Танкіст? Офіцерська палата, другий поверх, третє ліжко від дверей?» Він відчув радість та батьківську гордість! Щастило Іону Дегену на хороших людей!

Іон Лазаревич Деген залишив вагомий науковий доробок, а також видав кілька книжок віршів та прози. Не став членом жодного літоб'єднання – не схотів. За десятки років після написання – вірш «Мій товариш» перекладено всіма європейськими мовами, на нього є численні посилання в Інтернеті.

Останніми роками Іона Деген жив в Ізраїлі.

P.S. Хвилююче. «Вісім пекельних рядків про війну» – так називалася стаття про Іону Дегена в «Літературній Україні» від 2 березня цього року. Увечері зателефонувала колега з кафедри: «Я читаю твою статтю в «ЛУ», надіслав на пошту Юра Деген, мій друг, з Тель-Авіва. Похвалився, що батька згадали в Києві, в Україні. Юра, до речі, не знає, що ми знайомі!» Радості не було меж! Ми прагнули розшукати Героя та передати газету, але як то зробити таки не уявляли. Подяка Інтернету. Герою Слава і наша шана!

На жаль, статтю в газеті «Культура і життя» Іон Деген уже не побачить. 28 квітня його не стало...

Тема російсько-української війни цього року домінувала на традиційному круглому столі «Культура мови – культура нації», що його проводить Всеукраїнський благодійний фонд «Журналістська ініціатива».

Підтримують цей проєкт Національна спілка журналістів України і Держкомтелерадіо України.

Майданчик для спілкування колег, як і в попередні кілька років, надав співорганізатор заходу – Інститут журналістики Шевченківського університету, де зазвичай у квітні проводиться міжнародна науково-практична конференція «Мова. Суспільство. Журналістика».

Безперечно, культура мови – це не лише рівень володіння її нормами, а й свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів, залежно від мети й обставин спілкування. На цьому наголошували вчені й журналісти-практики, учасники всеукраїнського семінару у форматі круглого столу. Вели його президент фонду Людмила Мех і кандидат філологічних наук, доцент Інституту журналістики Ірина Мариненко. В аудиторії вишу, де засідали «солдати інформаційного фронту», були присутні також майбутні працівники преси – студенти.

Вступним словом семінар відкрив виконавчий обов'язків голови Національної спілки журналістів України Сергій Томіленко. Він привернув увагу присутніх до актуальних питань, пов'язаних із мовною культурою в системі соціальних комунікацій, і з гарантуванням безпеки працівників преси в гарячих точках: «Як українські журналісти, ми маємо розвивати українську мову, ширше вводити її в обіг через наші програми, через журналістські твори».

Тему сучасної мови агенційної журналістики розкрив у своєму виступі голова Київської організації НСЖУ Михайло Сорока («Укрінформ»). Нагадаємо, що серед журналістів, які цими роками полягли на війні, є і колишній працівник інформгентства Олег Задоянчук. Далі взяв слово Олександр

Учасники круглого столу

ТУТ НЕ ВЖИВАЄТЬСЯ МОВА АГРЕСОРА

Сандер Савенко, який очолює Філію ПАТ НСТУ «Київська регіональна дирекція «Центральний канал». Тема його виступу – «Мовні квоти на радіо і телебаченні. Досягнення чи сором?» «Можете собі уявити ситуацію, коли ми з вами спілкуємося, й лише кожне четверте слово буде українським? Мені здається, це ганьба, – наголосив експерт, назвавши відповідний «квотний» закон незугарним. – У Франції на телебаченні більш як три чверті фільмів – не просто франкофонні, а французькі – відчуйте різницю»...

Особисту «відмову» виконувати згаданий закон керівник «Центрального каналу» пояснив тим, що в нього на радіо й телебаченні «не 25%, а 99,5% – це українська мова й українські пісні». Що вважає комусь в Україні працювати так само? «Росіяни витрачають нині на свою пропаганду в світі 1 мільярд 400 мільйонів доларів. А чи можна побачити десь у готелі за кордоном українські телеканали? У нас Міністерство інформаційної політики є, а державної інформаційної політики, на жаль, поки що немає», – резюмував промовець.

Тему «Мова ЗМІ Донеччини» розкрив учасник круглого столу, головний редактор обласної газети «Донеччина» Ігор Зоц. Він

зазначив, що багато українців на прифронтових територіях вважають за щастя – подивитися програми українського телебачення, хоч би як його критикували. Нині потужний центр антиукраїнської пропаганди й русифікації, що був і є в Москві, розташований ще й у Донецьку. На окупованих територіях України панують в ефірі російські телеканали разом із тамтешніми місцевими, що мають відповідний контент. Вони ж є у вільному доступі в Торезьку та низці інших міст України поблизу лінії розмежування (сигнал ворожої пропаганди «дістає» навіть деяких районів сусідніх із Донецькою областями). За цих умов телевежа, відновлена на горі Карачун під Слов'янськом, хоч і посилює український сигнал на десятки кілометрів, на жаль, не розв'язує всіх інформаційних проблем регіону.

Обласні редакції теле- й радіомовлення на Донеччині налагоджують свою роботу – і це тішить, зауважив промовець, але друкована преса в багатьох містах, як і раніше, переважно російськомовна. Їй бракує ресурсів для розвитку, тож важко сподіватися на додаткові тиражі чи спецвипуски, скажімо, для жителів «сірої зони», як це робить газета «Народна армія». Є поодинокі спроби ентузіастів власним коштом видавати й розповсюджувати періодичну державною мовою (приклад – газета «Домаха»), але окупанти в Донецьку не шкодують рублів на чималі тиражі проросійських видань.

Олена Мокренчук, прес-офіцер 72-ої окремої механізованої бригади, поділилася досвідом роботи з журналістами на передовій – у районі Авдіївки. Вона навести приклади успішних операцій і дій військовиків бригади, зокрема, під Старогнатівкою, де оборону було організовано так, що ворог, хоч би звідки намагався підійти, потрапляв під прицільний вогонь. І такі факти, як уміло знищений танк противника (без ви-

тему свого виступу через спогади про фундатора українського телерадіопростору Миколу Охмачевича і його роль у створенні національної системи мовлення. Від середини 1990-их цю систему багато разів «реформували», а на ділі – руйнували, вважає промовець, і російські спецслужби активно впливали на процес: «Руйнування державної системи – це спецоперація. Війну ми зрештою виграємо, війна закінчиться, але ми маємо бути свідомі того, що війна за людину й далі триватиме на нашій території». Тож, на думку вченого, потрібна наступальна концепція дальшого формування інформаційного простору.

Наступний промовець – головний редактор газети «Культура і життя» Євген Букет – привернув

Євген Букет і Гліб Головченко

користання важкої зброї), преса теж має помічати.

Житель Білої Церкви Анатолій Гай, голова Київської обласної організації Національної спілки письменників України, у своєму виступі теж порушив питання на військову тему. Розповів, як ініціював і працює разом із кількома колегами й зі своїм сином Юрком над пілотним проєктом випуску інформаційних вісників у польових умовах. Такі видання дуже цікавлять і цивільне населення в «сірих зонах», де бракує правдивого українського слова.

Секретар НСЖУ, кандидат педагогічних наук Гліб Головченко, директор Коледжу преси та телебачення (м. Миколаїв), висвітлює тему «Роль і місце шкільної преси в розвитку освіти України». Він навів, зокрема, таку цифру: за майже 20 років проведення міжнародного конкурсу шкільних медіа – приблизно 80 тисяч учнів були його учасниками і 434 конкурсант здобули відзнаки. Робочими мовами творів є англійська й українська. «Миколаїв на ділі є світовою столицею юнкорівського руху», – наголосив директор Коледжу й подякував керівництву НСЖУ й голові Держкомтелерадіо Олегові Наливайку за активну підтримку проєкту, що є частиною роботи творчої спілки з талановитими дітьми й молоддю.

Професор кафедри кіно- і телемистецтва Інституту журналістики, лауреат Шевченківської премії Леонід Мужук розкрив

увагу до актуального нині питання вільного ліцензування друкованої преси.

Валентина Саєнко, головний редактор ТРК «Веселка» (м. Світловодськ), на семінарі розкрила тему «Кропивницький: чи чути мову класиків?» Вона розповіла про роботу творчого колективу, спрямовану на популяризацію рідної мови в регіоні, навела цікаві приклади з практики. Водночас звернула увагу на те, що в загальноукраїнському ефірі – на всіляких ток-шоу – нерідко чути й ненормативну лексику. Колектив «Веселки» ініціює звернення до колег і до зацікавлених організацій та державних структур, які могли б не лише звернути увагу, а й позитивно вплинути на очищення ефіру й інформаційного простору – в широкому розумінні – від проникнення в нього ненормативного бруду, зауважила промовець.

Наприкінці засідання круглого столу виступив член громадської ради при Адміністрації Державної прикордонної служби України, директор Центру патріотичного виховання дітей та молоді «Юний прикордонник» Валерій Константинов. Промовець подякував організаторам заходу, побажав їм подальшої плідної роботи й подарував ВБФ «Журналістська ініціатива» добірку книжок на мовну тематику.

Сергій ШЕВЧЕНКО,
заслужений журналіст України
Фото автора

Ігор Зоц демонструє газети з окупованих територій

Минулої п'ятниці в Брусиліві на Житомирщині вручили одну з найпрестижніших нагород сучасної України – Всеукраїнську премію імені Івана Огієнка.

Лауреатами від 1995 року, коли відбулося перше нагородження, стали вже понад 150 діячів у галузі літератури, культури, мистецтва й науки. Цьогорічні лауреати – художник-живописець Микола Бутковський, народний артист України, художній керівник Київського академічного театру українського фольклору «Берегиня» Микола Буравський, академік НАПУ Георгій Філіпчук, журналістка Галина Дацюк, доктор філологічних наук Віталій Мацько і письменник-краєзнавець Володимир Святненко.

Володимир Григорович Святненко – уродженець Брусиліва, автор серії досліджень з історії Брусилівщини «Рідний край над Здвижень-рікою». Минулого року «Культура і життя» писала про презентацію його книги «Старожитності Здвижень-краю». І от – черговий привід для зустрічі...

Дозвольте привітати Вас зі здобуттям престижної всеукраїнської премії. Ви родом з Брусиліва, як і Огієнко, тому для Вас ця відзнака, напевно, особливо значуща?

– Широ дякую за привітання! Для мене велика честь бути лауреатом премії імені мого видатного земляка, визначного українського вченого, державного і політичного діяча, світоча української культури, провідника Української церкви та народу.

Висловлюю свою вдячність землякам і рідному містечку, яке дало світові Івана Огієнка – одного з найвідданіших синів українського народу. Я дуже вдячний долі, що народився саме в Брусиліві, на Забашті, поруч із садибою цієї видатної людини.

І так само, як Іван Огієнко, тут я провів своє дитинство і юність: босоніж бігав росянинами трав'янистими огієнківськими стежинами, пив крижану воду з його криниці, дихав тим же цілющим повітрям Забаштинського

З ОГІЄНКОМ У СЕРЦІ

Володимир Святненко на презентації книги «Старожитності Здвижень-краю»

лісу, зустрічав світлоносу вранішню зорю над річкою Брусилівкою, проводжав багряний захід сонця над сивочолими Здвижем. Саме тут, у рідному кутку поблизу базару, я навчився ходити, читати, писати, дружити й любити... І ця любов до рідного краю навіть у найважчі часи мого життя давала мені насагу, гартувала мою волю й живила мій дух.

Ви є автором кількох книг з історії Брусилівщини, які були цього року високо оцінені комітетом із вручення премії. Розкажіть детальніше про Ваше становлення як дослідника-краєзнавця. Яким був шлях до цієї нагороди?

– Історією рідного краю цікавлюся давно. Добре пам'ятаю кілька уроків із краєзнавства під час навчання в середній школі. Було це ще за радянських часів. Але чомусь вони найбільше збереглися в пам'яті. З того часу постійно читав газетні публікації, у яких йшлося про історію того чи іншого населеного пункту.

Хотілося дізнатися про свій край більш детально, але, на жаль, змістовних книжок не зустрічав.

То ж із середини 2000-их років почав збирати історичні матеріали з архівів, довідників, стародруків, розпитувати старожилів про легенди та перекази. А одного разу в мене виникла гостра дискусія з відомим українським філологом і краєзнавцем про місце розташування літописного Здвиженська. Після цього я так захопився пошуком історичних джерел про це зникле місто Київської Русі та логічне викладення фактів, що й сам не помітив, як написав літературно-краєзнавче дослідження «В пошуках давнього Здвиженська».

Згодом, здається, 2008 року прочитав в Інтернеті про книжку «Нариси з історії Макарівського району» під Вашою редакцією. На той час в Україні таких книжок було дуже мало. І, як пам'ятаєте, тоді ми з Вами і познайомилися, а Ви наштовхнули мене на думку, що і про Брусилівський район має бути подібна книжка. Саме відтоді й почалося моє становлення як дослідника-краєзнавця. Хоча, напевно, дослідником я став значно раніше, коли навчався в аспірантурі Національного

технічного університету. Хочу також відзначити, що великий вплив на мене як краєзнавця мали розвідки і публікації про Брусилів Івана Огієнка, а також дослідження старожитностей нашого краю Якова Галайчука.

Чи не перший упорядкований список лауреатів премії Огієнка з'явився свого часу на сайті, який Ви створили – brusilov.org.ua. Цей онлайн-ресурс цього року святкує десятиріччя. Як людина, що володіє сучасними технологіями, оцініть здобутки цієї інтернет-сторінки з точки зору статистики, а як людина, небайдужа до минувшини, – з точки зору впливу на свідомість земляків.

– Так, уже десять років функціонує сайт «Брусилів-Онлайн». Коли я його створював, то на всю Житомирську область лише кілька районів мали інформаційні онлайн-ресурси, та й то вони здебільшого подавали новини. Я ж ставив собі за мету представити історичні та краєзнавчі відомості про населені пункти, познайомити читачів із відомими уродженцями Брусилівщини та їхніми досягненнями, а також зробити відкритий інформаційний майданчик для всіх охочих земляків представити свої творчі здобутки.

З часом сайт поповнився іншим актуальним матеріалом, зокрема, й упорядкованим списком лауреатів премії імені Івана Огієнка. Він був спрямований передусім на найбільш активних користувачів Інтернету, тобто молодь. Хотілося, щоб юне покоління зацікавилось історією рідного краю, знало її, прониклось любов'ю до свого села чи селища, виховувалось патріотами своєї Батьківщини.

Крім того, онлайн-ресурс став у нагоді й багатьом нашим землякам, які з різних причин мешкають в інших країнах. Для багатьох із них – це вікно в дитинство та юність, а також можливість отримати інформацію про сучасний

стан розвитку села, в якому вони народилися і виросли. Тобто за допомогою «Брусилів-Онлайн» читачі можуть здійснити віртуальну мандрівку рідними місцями.

Що ж стосується статистики, то в найкращі періоди існування сайту його відвідували понад 300 людей за добу. Географія відвідувань – понад 50 країн світу. Але це головне. Найбільшим здобутком я вважаю те, що молодь Брусилівщини вже знає історію свого краю. У цьому пересвідчуюся на зустрічах, творчих вечорах, презентаціях. І я тішуся від того, що ми маємо таких чудових нащадків, за якими – майбутнє нашої держави.

«Немає в людини нічого милішого над свою рідну землю», – писав Іван Огієнко. Як лауреат премії, людина, що в певному сенсі надихається його ділами, обґрунтуйте актуальність цих слів для сучасної України.

– Без сумніву, ці слова Івана Огієнка вийшли із самої глибини його серця. На чужині його з'їдала туга за Батьківщиною, за своїм рідним краєм. Ще більше ятрила його душу думка про те, що він ніколи не зможе не тільки повернутися до України, але й хоч би на хвилину відвідати її. У цих словах відчувається глибока філософська істина, переживання та сум.

Іван Огієнко як ніхто інший розумів, що високі поняття «Батьківщина», «нація», «патріотизм» починаються зі знання історії рідного краю, міста чи села, вулиці, батьківської домівки, де людина народилася і виросла, де минуло її дитинство. Їх неможливо придбати за матеріальні блага – вони передаються з покоління в покоління, з молоком матері, багатоголоссям рідної мови, мелодією рідної пісні. Любов до рідної землі привчає кожну людину шанувати своїх батьків і дідів, зобов'язує віддано служити своєму народові і, врешті-решт, наділяє почуттям гордості за свою державу. Ці слова митрополита Іларіона будуть актуальними завжди, бо словна передають сутність українського суспільства.

Спілкувався Євген БУКЕТ

ОГОЛОШЕННЯ

Міністерство культури України, відповідно до Закону України «Про культуру», оголошує конкурс на посаду директора Державного історико-архитектурного заповідника «Стара Умань» (далі – Заповідник)

(вул. Європейська, 1, м. Умань, Черкаська область, 20300).

1. Строк приймання документів на участь у конкурсі.

Документи на участь у конкурсі приймаються з 24.04.2017 року до 23.05.2017 року включно.

2. Початок формування конкурсної комісії.

Міністерство культури України (далі – Орган управління) розпочинає формування конкурсної комісії з 24.04.2017 року.

3. Умови проведення конкурсу. Обов'язковою умовою проведення конкурсного добору є його відкритість.

Представники засобів масової інформації та громадськості мають право бути присутніми на засіданнях конкурсної комісії під час

проведення співбесіди з кандидатами, під час якої публічно презентуються запропоновані проекти програм розвитку Заповідника на один і п'ять років.

До участі у конкурсі не допускаються особи, які:

- визнані в установленому порядку недієздатними або їх дієздатність обмежена;
- мають судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення;
- є близькими особами або членом сім'ї керівників Органу управління.

Особа, яка бере участь у конкурсі, подає такі документи:

- заява про участь у конкурсі з наданням згоди на обробку персональних даних – відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;
- автобіографія, що містить прізвище, ім'я та по батькові, число, місяць, рік і місце народження, інформацію про громадянство,

відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (у тому числі на виборних посадах), контактний номер телефону та адресу електронної пошти чи іншого засобу зв'язку, відомості про наявність чи відсутність судимості;

– копія документа, що посвідчує особу, копії документів про вищу освіту;

– два рекомендаційні листи довільної форми;

– мотиваційний лист довільної форми.

Зазначені документи з позначкою «Документи на конкурс «Стара Умань» надсилаються на поштову та електронну адреси: **вул. І. Франка, 19, м. Київ, 01601**, відповідальна особа – Пиндиківська Олія Ігорівна; контактний телефон: **(044) 234-39-93**; електронна адреса: **pyndykivska.u@gmail.com**.

Особа може подати інші документи на свій розсуд, які можуть засвідчити її професійні чи моральні якості.

Відповідальність за достовірність поданої інформації несе кандидат.

Публічні презентації проектів програм розвитку Заповідника на один і п'ять років кандидати презентують під час другого засідання конкурсної комісії.

4. Строки проведення конкурсу.

Конкурсний добір починається 24.04.2017 року та закінчується не пізніше 22.06.2017 року.

5. Вимоги до кандидатів для участі у конкурсі.

Кваліфікаційні вимоги:

- вища освіта;
- стаж роботи у сфері культури не менше трьох років;
- володіння державною мовою;
- здатність за своїми діловими і моральними якостями, освітнім і професійним рівнем виконувати відповідні посадові обов'язки.

З інформацією, що стосується умов праці, відомостей про матеріально-технічну базу Заповідника, фінансової звітності за попередній бюджетний період Заповідника, можливо ознайомитися на офіційному сайті Мінкультури (рубрика «Вакансії»).

Багато хто з нас чув про Бабин Яр, але мало хто чув про Биківню. Усі ми знаємо про звірства гестапо під час Другої світової війни, але мало хто хоче вірити в розправу над власним народом, здійснену тими, хто мав би захищати його, – радянськими органами НКВС.

Вони розстрілювали безвинне населення, створювали концтабори, під час слідства застосовували насилля, яке перевершувало за жорстокістю катів гестапо – і все це за вказівкою вищого керівництва СРСР – Політбюро ВКП(б) та особисто Й. Сталіна.

Саме біля селища Биківня поблизу Києва знайшли свій останній спочинок жертви сталінського терору. За радянських часів про Биківню і полеглих там людей намагалися не згадувати... Проте майже в кожній області є подібні місця плачу, так само, як і в багатьох родинях – можливо, у вашій також – живе пам'ять про знищених предків.

Говорячи про причини масових репресій 1930-их років, слід наголосити: комуністична влада, прикриваючись декларативною опікою над робітниками й селянами, фактично використовувала їх як рабів – для реалізації власних авантюристичних планів із розбудови міфичного комуністичного суспільства.

Радянська пропаганда кричала про небачені успіхи в будівництві соціалізму, поліпшенні побуту простих людей. Насправді ж рівень життя постійно погіршувався: бідність, захмарні податки, важка й малооплачувана робота і безперестанні репресії, для яких були надумані причини. Та на сторінках тогочасних газет жахлива дійсність виглядала як квітуча епоха. До речі, сучасні російські ЗМІ успішно беруть приклад із радянських газет – своїх попередників.

У колгоспах замість заробітної плати ставили трудовні, селяни, працюючи в полі від ранку до вечора, отримували продукти, яких ледве вистачало на існування. Це викликало розчарування і незадоволення політикою радянської влади в широких колах радянського суспільства. Для придушення таких настроїв та утримання абсолютної влади комуністичною партією була здійснена спецоперація – масовий терор проти власного населення. І її виконання присвятили (!) 20-ій річниці Жовтневої революції.

Суть операції полягала в залякуванні людей, розправі над «незручними», в масових арештах усіх, хто потрапляв на очі НКВС. Вибратися живим із лещат радянських спецслужб було майже неможливо. Людей розстрілювали, а ті, кому «поталанило», мусили відбувати 8–10-річний термін ув'язнення в концентраційних таборах ГУЛАГу. Жертв вивозили у віддалені місця Радянського Союзу, в нелюдських умовах виснажуючи непосильною працею, голодом та холодом.

БИКІВНЯ — СТРАШНИЙ СВІДОК СТАЛІНСЬКОГО ТЕРОРУ

Інших шляхів керування народом, окрім постійного терору, радянська влада не мала та й не хотіла мати. Захопивши владу в жовтні 1917 року, більшовики втримали її виключно за допомогою насильницьких методів. І 1937–1938 роки – це апофеоз масового політичного терору проти громадян СРСР.

Колишня спецділянка НКВС у Биківнянському лісі – страшний доказ злочину влади 1930-их – початку 1940-их, який комуністи усіма засобами намагалися назавжди приховати від власного народу. Нині на цій території розташований Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили».

Мета діяльності заповідника – зберегти пам'ять про всіх безвинних жертв сталінського терору, про десятки тисяч людей, різних за віком, статтю, соціальною та професійною приналежністю, місцем народження, національністю. Це були люди, які думали й порівнювали, аналізували становище в країні та ставили питання до влади: «А чому ми так живемо?» Це була еліта нації – письменники й поети, художники й композитори, актори й режисери, журналісти, науковці, викладачі та звичайні вчителі, інженери й партійні функціонери, військові, робітники, селяни...

Будівництво спецділянки почалося у 1937 році, після таємного рішення Президії Київської міської ради від 20 березня 1937 року про виділення землі у 19-ому та 20-ому кварталах Биківнянського лісу для спецпотреб НКВС. Головним її призначенням було таємне поховання жертв сталінського терору, розстріляних у київських в'язницях НКВС.

Ця спецділянка площею близько 5,3 га мала міцні ворота, високий щільний паркан та службове приміщення, зведене з дерев'яного бруса на цегляному фундаменті. На територію щоночі з 2.00 до 5.00 години без вихідних та святкових днів вантажівки привозили тіла розстріляних із п'яти київських в'язниць, їх скидали в підготовані заздалегідь ями. Мертвих розвантажували навалом, присипали вапном і закопували. Це божевілля не припинялося з літа 1937 року до вересня 1941-го, тобто до приходу німецьких військ.

Саме німецькі офіцери приблизно у 20-их числах вересня 1941 року першими знайшли й оприлюднили інформацію про страшні знахідки на спецділянці. Цікавість до території спровокували самі ж органи НКВС, ще до війни розповсюдивши легенду про існування там артилерійського складу. Проте німці, прихопивши з собою кілька місцевих, знайшли у прикопаних ямах не снаряди, а тіла розстріляних жертв сталінського терору 1937–1941 років.

За свідченнями місцевих мешканців, німці під час окупації за «зелений паркан» нікого не привозили, не розстрілювали й не закопували. Це підтверджують археологічні знахідки решток тіл загиблих.

Після звільнення Биківні від німецької окупації – «зелений паркан», за вказівкою сільради, було розібрано, будинок знесено, а матеріали використано для будівництва житла биківнянським погорільцям.

Наприкінці 1944-го – на початку 1945-го років на спецділянці заочно працювала Державна комісія зі встановлення фактів злочинів німецьких загарбників, очолювана головним хірургом радянської армії М. Бурденком. Це була та ж комісія, яка «попрацювала» 1943 року в Катині, на місці розстрілу польських офіцерів, а також в інших подібних місцях. Комісія «встановила», що в Биківнянському лісі за «зеленим парканом» поховані жертви гітлерівських загарбників, та постановила все зрівняти бульдозером. Потім місце засадили акацією, а людям наказали забути побачене.

Завдяки своїй непохитній громадянській позиції – молоді київські представники творчої інтелі-

Пам'ятник біля Заповідника

генції – Лесь Танюк, Алла Горська, Василь Симоненко – направили тодішньому першому секретарю ЦК КПУ Петру Шелесту листа з вимогою припинити знущання над похованням жертв сталінського терору та впорядкувати це місце. Саме після візиту до Биківні та побаченого там Василь Симоненко написав такі рядки: *Ми топчемо і ворогів, і друзів. О, бідні Йорики, всі на один копил! На цвинтарі розстріляних ілюзій Уже немає місця для могил.*

Петро Шелест змушений був особисто приїхати у Биківнянський ліс. Він на власні очі побачив розкидані по всьому лісі людські рештки. Після цього 1971 року перший секретар КПУ розпорядився створити урядову комісію, яка так само підготувала «висновок», що в Биківнянському лісі поховані радянські громадяни, розстріляні гітлерівцями під час окупації.

1987 року була створена ще одна урядова комісія, яка зробила такі самі «висновки», як і попередники. Та «горбачовська перебудова» далася взнаки, і 30 листопада 1988 року – вперше в історії Биківнянської спецділянки НКВС – у «Літературній газеті» виходить друком стаття Сергія Кисельова «Тайна Биківнянського лісу», яка на підставі свідчень та інших джерел розкриває правду про події 1937–1941 років на цій ділянці лісу. Внаслідок цього створюється нова, остання урядова комісія, яка під тиском численних свідчень очевидців та громадськості провела ґрунтовне розслідування і визнала, що в Биківнянському лісі справді поховані жертви НКВС, а не гітлерівських окупантів.

Після цього в Генеральній Прокуратурі відкрито кримінальну справу № 50–092, а згодом здій-

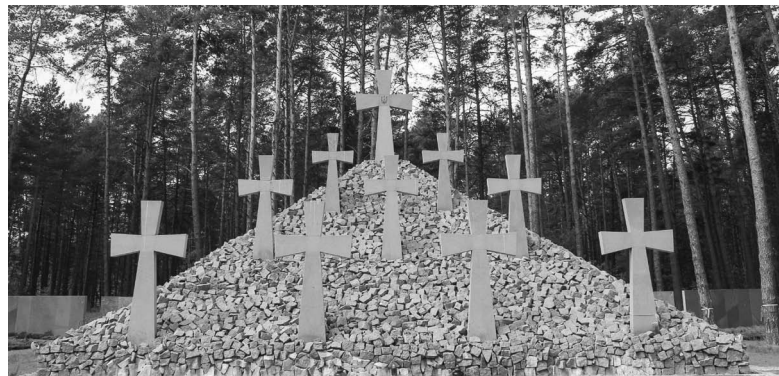
снене повноцінне слідство, експертні дослідження, що повністю підтвердили: у Биківнянському лісі поховані жертви масового політичного терору 1937–1941 років, розстріляні НКВС УРСР. Слідство тривало до 2001 року.

Варто зазначити, що вже у ХХІ столітті на спецділянці ґрунтовно працювали українсько-польські археологічні експедиції. Вони знаходили численні рештки розстріляних, що були розкидані по всій території 19 і 20 діляниць Биківнянського лісу – на площі 1,5 га. І на сьогодні, з урахуванням попередніх розкопок 1971, 1987, 1988 та 2001–2012 років, а також опрацьованих архівно-слідчих справ НКВС, можна назвати приблизну кількість похованих на цій спецділянці: 30 000 осіб. Проте дослідження архівно-кримінальних справ жертв сталінських репресій триває й досі.

У Биківнянському лісі знайшли свій останній спочинок робітники, службовці, інженери, військово-службовці та селяни Києва й Київської області, а також багато відомих і талановитих діячів України. Серед них – письменники Яків Савченко, Микола Борисов, Анатолій Патяк, Абрам Абчук, Дмитро Погорелов; поети Михайль Семенко, Микола Скуба, Майк Йогансен; художник, фундатор Академії мистецтв, професор Київського художнього інституту Михайло Бойчук та його учні – Іван Падалка й Василь Седляр; директор драматичного театру імені І. Франка Кирило Гетьман та директор Київської музичної комедії Лазар Копелевич; очільники Київської міської ради Рафаїл Петрушанський і Тарас Мітулінський; тисячі й тисячі інших жертв комуністичного терору...

Колишня спецділянка НКВС УРСР у Биківні – страшний доказ масового злочину радянської влади 1930-их та початку 1940-их, що його протягом наступних років комуністи усіма силами намагалися назавжди приховати від власного народу.

Микола БРИВКО,
науковий співробітник НІМЗ
«Биківнянські могили»,
член Національної спілки краєзнавців
України

Меморіал жертвам тоталітаризму

Віталія Портнікова – відомого українського і російського журналіста – зайвий раз не варто представляти українському загалу, оскільки його ім'я широко відоме не лише в Україні, але й за кордоном.

Тарас ГОЛОВКО

Практично щодня можна побачити і почути його авторські теле- і радіопередачі на телеканалі Еспресо-TV та радіо «Свобода», ознайомитися з аналітичними оглядами, оприлюдненими в таких популярних інтернет-медіа, як «Українська правда» чи «Обозреватель».

Тим цікавіше буде дізнатися про ще одну грань творчості талановитого журналіста, зокрема, в жанрі друкованої публіцистики. Не так давно Віталій Портніков випустив у столичному видавництві «Акта» двотомник із власними публікаціями, що вийшли друком у період із 2000 до 2006 року у тижневику «Дзеркало тижня» (книга перша «Богородиця у синагозі»), і текстами у вигляді щоденникових записів, що були зроблені і вперше оприлюднені журналістом упродовж 2006–2011 років (книга друга «Тюрма для янголів»).

Перше враження, що виникає після прочитання великих за обсягом видань, – це колосальна обізнаність автора з політичними процесами, що відбувались на європейському континенті і Близькому Сході на межі двох століть. Він чудово поінформований про діяльність провідних політиків Польщі, ФРН, Франції, Великої Британії, Італії, Угорщини, Словенії, Сербії, Чехії, країн Балтії, Ізраїлю, які свого часу впливали на формування внутрішньої і зовнішньої політики у цих країнах. Надзвичайно змістовними виглядають розповіді про Леха Валенса, Александра Квасневського, Воїслава Коштуницю, Лешака Бальцеровича, Александра Стулгінського, Ібрагіма Ругова, Сільвіо Берлусконі, Вацлава Гавела, Герхарда Шрьодера, Леннарта Мері, Арієля Шарона та інших.

Є у двотомнику і глибокий аналіз подій, що докорінно змінили політичний ландшафт в Україні

і Росії за останні десятиліття. Це прихід до влади Бориса Єльцина і його наступника Володимира Путіна, розбудова української державності за часів Леоніда Кравчука, Леоніда Кучми, Віктора Ющенка, відсторонення від найвищої державної посади Віктора Януковича.

У книзі «Богородиця у синагозі» опубліковано двісті вісімдесят вісім інформаційних статей, за якими дуже легко простежується географія творчих відряджень автора. Ці подорожі багатьма європейськими країнами, як правило, супроводжувалися журналістськими нотатками, які містять багато цікавих фактів і описів побаченого. Є в них зафіксовані враження від відвідин таких екзотичних місць, як острів Гоцо в Середземному морі, де розташовані древній храм, фортеця і собор. Або про острови Хіддензеє і Готланд у Балтійському морі, відомі музеєм знаменитого німецького драматурга Герхарда Гауптмана і великою кількістю середньовічних церков.

Чимало місця в книзі відведено діячам вітчизняної і зарубіжної культури, котрі власною творчістю збагатили світову літературу, музичне і театральне мистецтво, кінематограф, художню справу. Це спогади про справді видатних людей, із якими автору пощастило зустрітись або побачити їх за життя, закарбувавши у пам'яті характерні деталі їхніх образів. Це – Олесь Гончар, Мстислав Ростропович, Аркадій Райкін, Солом'я Павличко, Астрід Ліндрген, Абрам Кацнельсон, В'ячеслав Тихонов, Клара Лучко, Іван Козловський та інші.

Наступна книга – «Тюрма для янголів» – складається зі ста вісімдесяти трьох коротких за змістом публіцистичних заміток і щоденникових записів. У виданні, з одного боку, автор виносить на суд читачів власне сприйняття історичної ролі відверто одіозних політиків і державних діячів, як от Августо Піночет, Йосип Сталін, Лев Троцький, Леонід Брежнев, Рамзан Кадіров; а з іншого – ніби протиставляє їм людей з альтернативним світоглядом та протилежними моральними принципами – Ганну Політковську, Віктора Некрасова, Василя Стуса, Чингіза Айтматова, Гали-

ДВА ПОЛЮСИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

ну Старовойтову, Ліну Костенко, Олену Бонер.

Публіцистика Віталія Портнікова завжди відзначалась аналітикою, завдяки якій дуже переконливо виглядає його оцінка суспільно-політичних процесів, і не лише в Україні та Росії, а, скажімо, на Балканах, у країнах Європейського Союзу, на Близькому Сході. Попрацювавши у столиці сусідньої держави до середини 1990-их, він уже тоді відчув загрозливі тенденції у російському середовищі. Чого варті його викривальні статті про корумпованих місцевих політиків, представ-

ників правоохоронних органів, які не запобігли фізичному знищенню, приміром, того ж депутата Державної думи РФ Сергія Юшенкова, масовій трагедії в осетинському містечку Беслан, підриванню агентами ФСБ Росії житлових будинків у Москві, Буйнакську і Волгодонську. А поруч із цим – розвіювання журналістом «подвигів» полковника-садиста Буданова під час Другої чеченської війни, емоційна реакція на драматичні події в театральному центрі на Дубровці...

Підсумовуючи сказане про двокнижжя Віталія Портнікова,

додамо, що і «Богородиця у синагозі», і «Тюрма для янголів» чудово ілюструють сучасний рівень вітчизняної публіцистики, яка, здається, нічим не поступається кращим західним зразкам журналістської творчості. Автор вкотре доводить, що він не лише є чудовим теле- і радіоведучим, а ще й обдарованим колумністом, який жваво відгукується на актуальні події в країні і зовнішньому світі. Невипадково обидва видання нинішнього року потрапили до фіналу конкурсу на здобуття найвищої державної нагороди у гуманітарній сфері.

ПАРТИТУРА МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Творчі зв'язки між музичним мистецтвом і науками відкривають перспективні можливості. Одна з них – використання унікального пізнавального потенціалу кібернетики.

Ця наука, як і згадане мистецтво, оперує таким універсальним поняттям, як модель. За визначенням всесвітньо відомого вченого М. Амосова, модель є системою зі своєю структурою та функцією, яка відображає структуру та функцію системи-оригіналу. Вона – підґрунтя для об'єднання інтеграційних зусиль музикознавців і науковців.

Прикладом взаємодії фізики та музичного мистецтва може слугувати електронна музика, що створюється за допомогою електрогенераторів, коливання яких записують на плівку. Це поняття запровадив до наукового вжитку німецький фізик В. Майер-Еплер. Така музика використовується для створення звукових ефектів, зокрема, під час музичного оформлення спектаклів, кінофільмів, в електронних музичних інструментах. У 1997 році – за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» – створено першу в Україні студию електронної музики.

Утвердженням України у сучасному музичному світі став і розвиток електроакустичної музики, в якій використовується інтерактивний зв'язок між синтезом звуку та зображенням. Зазначимо, що Дні науки на фізичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка у жовтні 2016 року пройшли під музичний акомпанемент лекцій висококваліфікованих виконавців – викладачів вищого навчального закладу та наукових співробітників Інституту математики НАН України.

Зокрема, асистент кафедри молекулярної фізики КНУ імені Тараса Шевченка Т. Ніколаєнко виступив з оригінальною лекцією на тему «Музика = математика + фізика?» Він поєднав видовищні демонстрації фізичних явищ і процесів на основі чіткого математичного мислення з інтелектуальними акордами музичного мистецтва.

Взірцем для вищих навчальних закладів України у царині формування музичної культури викладачів і студентів є діяльність Молодіжного центру культурно-естетичного виховання, який функціонує у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Завдяки підтримці та сприянню його ректора, академіка НАН України

Л. Губерського – у Мистецькому салоні щомісяця відбуваються концерти провідних митців, студентів і викладачів університету Шевченка та інших столичних вишів.

Так, візитівкою Мистецького салону 2016 року стало віртуозне виконання творів скандинавських композиторів від Київського симфонічного оркестру під керівництвом швейцарського диригента Сільвіо Вілера, академічне концертне дійство симфонічного оркестру Київського інституту музики імені Р. Глієра, інтелектуально вишукана музична імпровізація студентів філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка.

Доречно нагадати, що мер Києва Віталій Кличко – під час церемонії отримання символічних ключів до Міжнародного пісенного конкурсу «Євробачення 2017» від президента міської ради Стокгольма Єви-Луїзи Ерландссон – висловив упевненість у тому, що музика зможе об'єднати світ, а конкурс допоможе пізнати різноманітну музичну культуру європейських країн.

Здійснений аналіз та наведені приклади є ілюстрацією того, що творчі зв'язки між музичним мистецтвом і спектром наук про природу й культуру – доволі перспективні.

Анатолій ПАВКО

У ЙОРДАНІЇ ВІДКРИЛАСЯ ВИСТАВКА ВІДОМИХ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ

www.visitjordan.com

19 квітня в галереї Wadi Finan Art Galley в місті Амман, Хашимітське Королівство Йорданія, відбулось офіційне відкриття експозиції Surrealism Vs. Realism відомих українських та йорданських митців.

Світлана ЯЦЕНКО

Виставка стала першою подією, приуроченою до 25-ої річниці з дня встановлення дипломатичних відносин між Україною та Йорданією. Проект реалізовано офіційним туроператором у Йорданії Tuche Tours, за підтримки Посольства України в Королівстві Йорданія та Міністерства туризму Йорданії.

«За ці роки багато вже досягнуто, співпраця постійна й активна. Зокрема, Йорданія підтримує Україну в міжнародних організаціях, що для нас є дуже важливим. Та-

художньому центрі та в Посольстві України в Йорданії. Можливо, ми приурочимо це до Дня Незалежності та Дня Конституції України, адже цього року ми плануємо по-особливому відзначити важливі дати».

Сама авторка зазначила, що у своїх картинах вона створює світ, який їй би хотілося бачити навколо: «Особливо тепер, у час війни в нашій країні, я пишу яскравими, радісними кольорами, обираю життєствердні мотиви, бо прагну підіймати настрій глядача, можливо, покращуючи цим його внутрішній стан».

Галина Попінова також розповіла, що серед багатьох країн, у яких їй довелося побувати, саме Йорданія завжди спонукає до творчого злету. Тому для цієї виставки вона вирішила створити картини, в яких змогла висловити своє ставлення до екзотичної країни та її народу. «Мене вразила любов йорданців до культури та історичної спадщини, особливо Петри – як скарбниці цілої країни. Мною керувало бажання зробити жест поваги і комплімент людям, пред-

ставивши їхні основні цінності. Зокрема, Петру – як символ багатства і високої культури з давнини століть, гранати – як символ достатку і родючості, каву з кардамоном – як атрибут гостинності та відкритості до діалогу».

Друга частина моєї виставки пов'язана з Україною. Наприклад, в експозиції є портрет українки. Цю картину я привезла навмисно, адже хотіла представити нашу культуру через образ жінки з відкритим обличчям і прямим яким поглядом, одягненою в національний костюм. Такою я показала їм Україну. І навіть костюм, який я сама одягла на відкриття, – чорний, як наш чорнозем, прикраше-

будь-якій країні. Я прагнув повернути увагу саме до цих аспектів людського життя, і прикметно, що не лише дорослі, а навіть йорданські діти зрозуміли ідею, закладені мною в кожну роботу».

«Мені дуже приємно, що ми можемо пропагувати українську культуру за кордоном, зокрема, показувати роботи наших художників і дизайнерів. У такий спосіб ми прокладаємо культурні, дипломатичні та бізнес-мости між Україною та іншими країнами. Наприклад, у нас раніше відбулися проекти на Кіпрі та в ОАЕ, зараз ми відкрили виставку та плануємо низку нових заходів у Йорданії, наступною кра-

Експозиція побудована на контрасті. В роботах українських митців відображені теми любові, релігії, поваги до історії та предків, а також пейзажні мотиви обох країн. Йорданські автори у своїх полотнах порушили теми глобальних конфліктів та воєн.

У відкритті виставки взяли участь: посол України Сергій Пасько з дружиною, посли Італії, Мексики та Азербайджану в Йорданії, культурні діячі і громадські активісти, котрі приїхали на цю подію з України, представники йорданської культурної і бізнес-еліти та української діаспори. Виставка викликала значний інтерес та неймовірну відвідуваність навіть для відомої в Аммані галереї.

Сергій Пасько зазначив, що дипломатичні відносини між Україною та Йорданією були встановлені саме 19 квітня 1992 року, після обміну дипломатичними нотами:

кож ми розвиваємо стосунки у культурно-гуманітарному співробітництві, і свідченням цього є нинішня виставка. Ця подія досить яскрава, адже в експозиції представлені картини художників обох країн, і вони відображають абсолютно різні культурні та ідейні складові».

Серед авторів – учасників проекту посол відзначив українську художницю Галину Попінову, яка вже представляла свої картини в Йорданії у грудні 2016 року: «Цього разу вона привезла роботи, в яких відображена природа й культура як України, так і Йорданії. Галина Попінова є представницею великої династії відомих художників, започаткованої паном Сльотою. У своїй творчості вона представляє традиційний український живопис, тому ми будемо сприяти проведенню виставки її картин у Королівському

ний яскравим намистом – символом її плодючості, є також одним із образів моєї України», – наголосила художниця.

Скульптор Антон Титов представив на виставці роботи, які відображають цінності, характерні для кожної нації, незалежно від її традицій, релігії та культури: «Родина, діти, свобода, віра, мир – все це можна показати у

їною ми обрали Грецію. Вже у жовтні цього року запланований масштабний проект українських митців в Афінах. Це буде живописна виставка та показ мод від українських дизайнерів. Зараз ми формуємо групу українських художників, дизайнерів і фотографів», – зазначила організатор проекту, директор київського офісу Tuche Tours Юлія Коваленко.

Продовженням цього мистецького проекту буде спільна виставка українських та йорданських художників, проведення якої заплановано на початку 2018 року в Музеї сучасного мистецтва України – у Києві. Партнерами стали: український перевізник «Українсько-середземноморські авіалінії», Музей сучасного мистецтва України та Київська організація Національної спілки художників України.

Виставка в галереї Wadi Finan Art Gallery триватиме до 8 травня 2017 року. Адреса: Mohammad al Shabibi Street, Building 4, Jabal Amman (1st circle off of Rainbow Street).

Фото Сергія ГРИЦЕНКА

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№ 18 (4745), 5 травня 2017 р.

Виходить із 7 жовтня 1923 року.

Свідчення про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії © С В У, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2017 р.:
3 місяці – 59,81 грн; 6 місяців – 138,54 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© С В У «Культура і життя», 2017

